

*Sciliben, majd kétezer év előtt,
keresztények voltak a kőfejtők.
Átvágott lábinnal a mély fejtésben,
az ég odafönn aranyban és kéken,
köröttük hőségtől olvadt a szikla,
követ vitt, s vizet alig hozott a
csiga.*

*Mert Szicília napja izzott,
velőt szárítva, s aszalva izmot,
de a kőkút lakói bölcsen tudták:
a legnagyobb csoda, hogy nem
várunk csudát!*

*Míg meredten ül a császár-isten,
kijuthatunk mi akkor innen?
Hát nem magától értetődik,
hogy a csontunkat is porrá őrlik?
S hol is lehetne másutt a helyünk,
kiknek csak az Isten az Istenünk?
S ha ezt a kutat meguntuk volna,
Ő nem nézne ránk homlokráncolva?
Vagy azért másszunk csupán innen
ki,
hogy cirkuszba járjunk, üvölteni?*

*De ha derékon kötve mégis
kirángattok,
csak nem hisztek másnak, mint ami
vagyok?
Mert mint eddig éltem, úgy élek
tovább,
s a Legnagyobb várva, nem várok
csudát!*

(Lénárd Ödön: Kegyelmet kértek számomra)

**XXVIII. évfolyam 9. szám
2021. szeptember**

Bulányi Gy.: Neveletlenek-e gyermekeink?	4828
Máté-Tóth A.: Theologia familiáris	4831
Bulányi Gy.: Magamnak...	4834
Bóta T.: A csudát nem váró...	4835
Halász E.: Homília	4838
Lass G.: A fenntartható...	4841
Király I.: Építkezőknek (1.)	4842
Csiky A.: Keresztény katonai (3.) ...	4845
Metzger B.: A fiát kereste (10.)	4851
Veér I. T.: Vers	4854
GyuriÉVI	4855

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családjunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

**BULÁNYI GYÖRGY
NEVELETLENEK-E
GYERMEKEINK?**

1. A kérdés jelentősége

Női Egyetemünk egyik legjelentősebb feladatának gondolom, hogy tisztázza, mik az alapvető feltételei annak, hogy gyermekeink ne legyenek neveletlenek. Előadásom is ehhez szeretne segítséget nyújtani. Sokféleképpen lehetséges motiválnunk e feladatunk fontosságát. E feladat teljesítése javára van mindenképp előtt gyermekeinknek, aztán szüleiknek, majdani házastársuknak, az ő gyermekeiknek, az egész társadalomnak, s azon belül nemzetünknek, egyházunknak. Életfontosságú feladat ez az egész emberiség, az üdvösség, az Isten Országá számára is. Ha lehet, még-inkább az - a Bokor jövője szempontjából.

Jó két éve a "Mikro- vagy makrostruktúra" c. dolgozatomban adtam hangot annak a sejtésnek, hogy az ősegyházban az első század végétől a nagy konstantini fordulatig a keresztények szaporodása nemzedékenként 1,7-es, vagy másképpen 70 %-os lehetett, azaz az előző nemzedék 10 keresztényéből a

következő nemzedékre 17 keresztény lett. E dolgozatomban próbáltam érveket felhozni ama másik sejtésem mellett is, hogy ez a szaporodás jelentős részben a keresztény családokon belülről adódott, azaz saját nagyszámú gyermekeikből, ti. az első század során az első apostolok végig szaladtak a Római Birodalom zsidó diaszpóráin, s kiragadták az akkori kb. 4-5 milliónyi zsidóság 1-2, de legfeljebb 5 %-át a Zsinagógákból az Egyház számára. E századot követően már csak egy ilyen szerény szaporodási index biztosította, hogy a 4. század elejére a keresztények száma mégis kb. 5 millióra rúghatott annak következtében, hogy a születéseket szabályozó pogány környezetben őseink elfogadták Isten áldását, a gyermeket, s azokat úgy nevelték, hogy folytatni akarták annak az Egyháznak életét, amelynek szüleik elkötelezték magukat.

Sok minden szól amellett, hogy az elmúlt évtizedek lendületével mi is sokakat becsalogattunk már a hazai katolikus társadalom becsalogatható részéből a Bokorba, s most már a hamarosan felnövő és nagyszámú gyermekeink lesznek elsődlegesen azok, akik létszámunkat meg is emelve a helyünkre állhatnak. 'Ők lehetnek. Lesznek-e? 'Nem lesznek, ha neveletlenek maradnak.

2. Nevelési alternatívák

A kérdés tehát így jelentkezik számomra: hogyan érhetjük el, hogy gyermekeink átvegyék értékszemléletünket, s életüket a Bokor által képviselt jézusi értékektől meghatározott normák szerint éljék, ha felnőnek. Közhely, hogy ahogy szüleink nem tudtak helyettünk értékeket és normákat választva dönteni, mi sem tudjuk a nekünk tetsző döntésekre megdeterminálni gyermekeinket. Egyszerűen: mi sem tudunk helyettük üdvözülni. Csak tehetünk valamit ennek a döntésüknek érdekében. S ez a valami - éppen a szóban forgó nevelő munka.

A nevelés irányulhat normára és irányulhat normátlanságra. Az első esetben tudjuk, hogy mit akarunk kihozni a gyermekből. A második esetben nem akarunk normára nevelni, úgy gondolván, hogy gyermekünket nem szabad befolyásolnunk, felnőve majd ő el- dönti, hogy mire akarja felhasználni életét. Ezt a normátlanságra nevelést alighanem - elvileg - mindannyian elutasítjuk, hiszen magunk is elkötelezett emberek lévén, gyermekeinket is elkötelezett, s az általunk megismert jézusi célkitűzéseknek elkötelezett embereknek akarjuk nevelni. Ezt örömmel feltételezem, mégis fenntartandónak gondolom, mint reális alternatívát a normára és normátlanságra nevelésünket. Miért? Azért gondolom a normátlanságra nevelést a Bokorban mégis reális alternatívának, mert a normára nevelésnek (ill. nem nevelésnek) vannak eszközei. Egyszerűség kedvéért ezeket az eszközöket

két csoportba osztom: pofozva nevelés és pofozás nélküli nevelés. Mivel kitisztáztuk, hogy van gyűlöletet és van visszaütést ki nem váltó "édesapai pofon" is, ezért megint csak reális alternatíva-ként kezeltem a Bokorban folyó gyermeknevelésre vonatkozóan a pofozás eszközét is igénybe vevő nevelést. (Ha bántani merészelném hallgatóságom érzékenységét, akkor még azt is mondanám, hogy a pofozás nélküli nevelést is reális alternatívának tekintem a Bokorban, mert hát talán olyan is elképzelhető közöttünk, aki enélkül neveli gyermekét. De ezt nem mondom. Csak akkor mondanám, ha bántani akarnám magunkat. De hát nem akarom. Legalább mi legyünk széles e hazában, aki nem bánt minket.)

E kétszer két alternatíva alapján adnék most egy rangsorolást. A kétféle cél (norma és normátlanság), a kétféle eszköz (pofozás és erőnemalkalmazás) összesen négyféle nevelési koncepciót tesz lehetővé. Ezt a négyféle koncepciót felsorolom, s értékelem. Az első helyre rakom az általam legtöbbször értékeltet, a negyedik helyre rakom azt, amelyiket a legsejtesebbnek gondolom.

1. Normára nevelés pofozás nélkül
2. Normára nevelés pofozással
3. Normátlanságra nevelés pofozás nélkül
4. Normátlanságra nevelés, méghozzá pofozással.

Az 1. és 4. helyet kiérdemlés oka triviálisnak tetszik. Inkább csak arra az opcióra hívom fel a figyelmet, hogy kisebb bajnak gondolom a pofozást, mint a normátlanságra nevelést. Ezért kapta meg az előkelő 2. helyet az, aki bár pofoz, normára nevel; s ezért jutott utolsóelőtti helyre az erőnemalkalmazó, aki a normátlanság szolgálatába állítja a maga evangéliumának gondolhatja nevelési stílusát.

3. A pofozás nélküli normára nevelés eszközei

E címen mindenekelőtt azt szeretném elmondani, hogy 'fejlett bokortudat mellett sem biztos, hogy normára nevelünk. Akkor sem biztos, ha egyértelműen úgy gondoljuk, hogy normára nevelünk. Ezt gondoljuk azon az alapon, hogy a gyermeknevelésben felhasznált szövegeink first class bokorszövegek, azaz segíteni akarásra, jószívúságra és nem-verekezésre biztatjuk őket... (ha valaki nem vette volna észre:) szolgáltra, adásra, erőnemalkalmazásra biztatjuk őket. Csak Platón gondolta úgy, hogy a jónak a megmutatása, megismerése kész siker. Tanítványa, Arisztotelész kritikát gyakorolt felette, amikor megállapította, hogy az erény aszkézist feltételez, azaz, hogy magyarul: Az erény gyakorlásnak az eredménye. Ennek következtében nevelhetünk normátlanságra, bár gyermekeink bokorszöveggel alszanak, ébrednek. Sőt: normátlanságra nevelhetünk még akkor is, ha gyermekeink a szöveg mellé ragyogó ábraként kapják még szüleiknek a Bokor eszményeit megvalósítani akaró életét is. Sem a szöveg, sem a példa, sem a kettő

együtt nem biztosítja gyermekeink számára az erényt. Az erényt számukra csak az biztosítja, `hogya csecsemő koruktól kezdve gyakorolják is azt_, amit szüleik egyfelől szövegelnek számukra, másfelől nemcsak szövegelnek, hanem eléjük is élnek.

A nagy kérdés ezek után nyilvánvalóan ez: hogyan tudjuk elérni, hogy gyermekeink csecsemő koruktól kezdve gyakorolják a koruknak megfelelő evangéliumi életet. Nincs módjuk gyakorolni, ha a szülők eszköztelenek ennek elérésében. `Egy szülő akkor eszköztelen, ha_ - akarva nem akarva - `gyermeke azt csinál, amit akar.

Először ezzel az `eszköztelenséggel foglalkoznék. A csecsemő azt akarja, hogy felvegyék, és el is éri, hogy felvegyük. Ha nem akar megmaradni a már mászni tudó gyermek a járókában, eléri, hogy kivegyük onnan. Ha csak az anyja szoknyáját rángatva akar megmaradni, s el is éri, hogy anyja az ő asszisztenciája mellett mos a fürdőszobában, főz a konyhában stb. Mít gyakorol ez a kicsiny emberpalánta? Begyakorolja az uralkodást. Szülei és a maga kárára. Szüleit nem engedi élni; nem töltekezhetnek, csak őt szolgálhatják. A maga kreatív képességei sem indulnak fejlődésnek, mert az ébrenlét idejét követelődzéssel, saját akaratának érvényesítésével, anyja szoknyájának rángatásával tölti.

Rátérek az eszköztelenség e vázlatos rajza után, `a nem hatékony eszközökre_. Következményei ezek az eszköztelenségnek. Kettőt említek: szünni nem tudó szülői "Ne!" - az egyik. Ez azért hatékonyság nélküli, mert amit a gyermek napjában százszor hall, azt az élete olyan háttérzaj velejárájának tekinti, amelyre hederítenie sem kell. A második pedig lélektani szükségképpeniséggel következik az előzőből: a szülő egyre magasabbra és hangosabbra emeli hangját, idegessé válik, esetleg hisztérikussá. Mindez a még sokkal érzékenyebb idegrendszerű kisgyermeket neurotizálja: a hisztériára hisztériával válaszol. Ezután következhetik a nem hatékony eszközök másodfokú megnyilvánulása: a kiboruló anyának-apának eljár a keze, azaz (idegrendszeri kiborulással) pofoz, erőt alkalmaz. Ennek eredménye a gyermekben: hisztéria 2. hatványon.

Térjünk ezek után reá a hatékony eszközökre. Első: egyfelől a percre pontos szülői szolgáltatásoknak, másfelől a kisgyermek magára maradásának, azaz E szolgáltatások nélküli állapotba kerülésének a ritmusa. E második ritmusütemben nem veszik fel a kiságyból, babakocsiból, nem veszik ki a járókából, nem hagyhatja el a neki élettérül kijelölt helyet, szobát. Következmények:

a. a szülőkre nézve: tudnak élni gyermekük mellett, tudnak töltekező és építő tevékenységet is folytatni, nincs frusztrációs érzésük, örömmel tudják vállalni a következő gyermekeket;

b. a gyermekre nézve: megtanul magában lenni, magában játszani, megindul a fantáziája, mivel nincs

módja a fantáziamentes szoknyarángatásnál, fölvevést-igénylésnél leragadni;

c. közös következmények: se szülőnél, se gyermeknél nem jelentkezik az idegrendszeri megterhelődés, s az újabb szolgáltatás időpontjában vidáman, örömmel tudnak egymással kommunikálni.

A Teremtő azáltal tette a teremtményt magához hasonlóan szabaddá, és ennek folytán a szeretet életformáját választhatóvá, hogy két törekvésből gyúrta egygé az emberi természetet: a szerzési és az adási törekvésből. Nevelésünkön fordul, hogy elkezd-e idejében a gyermek a maga szocializálódását, azaz elkezd-e a maga szerzési törekvéseit alárendelni a maga adási törekvéseinek. A gyermek kezdetben az *Akarom!* s az *Add ide!* élőlényi, szerzési étosztalan étosztát képviseli. A szülői nevelésnek kell felsegítenie őt az `Igen és a jószívűség Adok-világába. Természetes, azaz élőlényi természetéből folyó reakciója a tiltakozás ez ellen: a Nem, amelyet a pszichológiai és fejlődéslélektani egymástérő dackorszakokkal és féltékenységekkel indokol. A nevelésnek ezzel szemben arra kell törekednie, hogy a gyermek beérje a szülőktől felkínált szolgáltatásokkal, a szülőktől biztosított élettérrel, hogy pl. azt egye, amit kap, hogy ne kerüljön bele a közérte vásárlókosárba mindaz, ami kiváltja belőle: Anyu vegyél...!

Atgondolt akaratunkat el kell fogadtatnunk a gyermekkel. Ha nem is feltétlenül minden esetben, de rendre, azaz semmiképpen sem fifti-fifti alapon: egyszer győz az Anyuka, egyszer a kislánya. Vannak-e büntetéseink is, amelyek segítenek rábírní őket erre az elfogadásra, vagy áltatjuk magunkat azzal, hogy büntetések nélkül is tudunk normára nevelni? `A megdicsőített "pofozás nélküli normára nevelést" büntetéseket is igénybe vevő nevelésnek állítom. A büntetőnek nyugodtnak, leleményesnek, a gyermek emberi méltóságát nem sértőnek, célra nézőnek, hasznosnak kell lennie. Egy példa a magam gyakorlatából: a hisztériázó gyermeket fotelbe ültetem, amelyet nem szabad elhagynia, amíg a hisztéria fel nem számolódik és nem mosolyog. Egy példa másnak a gyakorlatából: lefekvés időpontban a szülő ellenőrzi, hogy feladatait a gyermek elvégezte-e. Ha nem végezte el, akkor egy órával korábban kelti a gyermek önmagát, s el- végez hasznos családi feladatokat (pl. kipucolja mindenkinek a cipőjét). A nevelésben a `büntetésben_ bizony nem tartozik a legjelentéktelenebb fejezetek közé. A pofozás nélküli nevelés tehát semmiképpen sem jelenthet büntetés nélkül nevelést.

Jézus a tanítványoknak a gyermeket dicsérte. Mi indoka volt erre, ha egyszer a szülőnek kell felnevelnie kereszténnyé a gyermeket? Egy vonatkozási hasonlóság határozta meg ebben Jézust. Ahogy a jólnevelt gyermek `belesimul szüleinek akaratába_, úgy kell a felnőttnak - gyermekként - belesimulnia Istenbe, az Ő akaratába, azaz lelkiismeretére figyelve a szeretet legfőbb

értékétől meghatározott saját normarendszerébe belesimulnia. Ha a gyermek nevelésünk következtében harmonikusan belesimul a szülők által képviselt szocializált magatartásba, amellyel családi közösségének építő, (azaz nemcsak szolgáltatásokat igénylő) tagjává válik, akkor megadtuk a gyermeknek az alapot ahhoz, hogy a serdülő kortól kezdve nevelése átmenjen önnevelésbe, s lelkiismeretére figyelve egyre szociálisabb, azaz embertársait családon belül és kívül szolgálni akaró emberré kívánja nevelni önmagát.

`Nem következik be ez a belesimulás, ha nem képviselünk normát. Nem következik be, ha csak mondjuk a normát; nem következik be, ha csak mondjuk és mutatjuk azt, de nem zárkóztatjuk fel őt a normák teljesítéséhez. Nem következik be, ha felzárkóztatásunk módját személyiségét összetörő rákényszerítésnek éli meg. Ez utóbbi esetben serdülő korban egyszerre lázadhat a szülők és a szülők normarendszere ellen, sőt a normarendszer mögötti érték és Isten ellen is. Csak akkor következhetik be a belesimulás, ha oly módon képviseljük, azaz mondjuk és mutatjuk az értéket és normákat, és oly módon alkalmazzuk a norma-nem-teljesítés esetén a büntetéseket, hogy a gyermeknek megmarad a bizalma az őt nevelő szülőben.

A szigorúság `mekkora foka_ hozza létre ezt az eredményt? A szigorúságnak mekkora foka hangolja már a gyermeket norma és érték, szülő és Isten ellen? Ez a pedagógia és a pszichológia újabb nagy-nagy kérdése. A század első felében inkább per excessum vétkezhetett a nevelés - a túlságos szigorral. A század jelen második felében inkább per defectum - azaz a kevés szigorral.

Ennek a szigorznak optimális foka családonként és azon belül gyermekeként más és más lehet... a szülők személyi sajátosságának, a gyermekek személyi sajátosságának függvényében. El kell találnunk az összes felsorolt nevelési mozzanatokban az optimumot, hogy gyermekeink megszeressék azt, amire nevelni akarjuk őket, s folytatóink legyenek abban a munkában, amit mi Isten Országáé építésének hiszünk - családjainkban és kisközösségeinkben s ezek kisugárzása révén a társadalomban. A Bokor által megcélzott kontrasztársadalom történelmi méretű kibontakozása bizony nem kis mértékben fordul azon, hogy neveletlenek maradnak-e gyermekeink.

5. Pillantás a jövőbe

Ha egy házaspárnak csak négy gyermeke van, de azok folytatják, amit elkezdünk... ha az utánuk következő nemzedékből családon kívülről csak két házaspárt tud megnyerni, akkor az első nemzedék 2 fője helyett a következő nemzedékben már 8 fő folytatja munkánkat. Ez nem 1,7-es, hanem 4,0-es szaporodási indexet jelent. Ha a századfordulón mondjuk 2000-en

vagyunk s egy nemzedéket 33 évnél veszünk, akkor 2100-ra negyedmilliónyian, 2200-ra 16 milliónyian, 2300-ra 1000 milliónyian leszünk s a rákövetkező 24. század megérheti, hogy Jézus (az ég felhőin?) visszatér s elvezeti az új föld és új égbe az emberiséget, amely rendeltetését betöltötte... bizony nem utolsó sorban harmonikus családi életünk és jólnevelt gyermekeink következtében.

1987.dec.13.

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

THEOLOGIA FAMILIARIS

(1.)

(KERESZTÉNY CSALÁD, MINT A TEOLÓGIA MŰVELÉS ALANYA)

A gondolat eredete

Talán a modernizmus vetette fel először, hogy a keresztény gondolkodásnak el kell szakadnia kissé a keresztény egyházak történelmi fenéksúlyától. Bár nem egyházi, de mindenképpen (zsidó) vallási alaplól dolgozta ki Marx a maga teóriáját a gazdasági-társadalmi viszonyok hermeneutikai jelentőségéről. Az Istenről való szisztematikus eszmélődés (teológia) művelőinek gazdasági-társadalmi viszonyai hatnak gondolkodásuk szerkezetére és tartalmára egyaránt. A kinyilatkoztatás XX. századi értelmezései között egyre elterjedtebb gondolat az, hogy bizonyos értelemben a kinyilatkoztatás kifejtése, az elsődleges hitforrások értelmezése: hitforrás értékűnek tekintendő. Nem is lehetséges a mai - dinamikában, folyamatban gondolkodó - világnak még mindig a korábbi, statikus kategóriákkal fogalmazni. Isten népét, Isten népe egészét a kinyilatkoztatás felfogásában és kifejtésében növekvő mértékben ismeri el az egyház intézményes oldala is (ha a Vatikán nem is, de a harmadik világ püspöki karai igen). Haladóbb teológusok pedig egyenesen Isten népének tanítói tekintélyét hangsúlyozzák. Isten népe pedig legnagyobb többségében nem nő vagy férfi, nem klerika vagy klerikus, hanem elsősorban egyedülálló vagy családok. Mindezekből az következik, hogy a teológia művelésében, a teológia művelésének kritikájában elengedhetetlen felvetni a kérdést: vajon nem a keresztény (vagy egyszerűen az Istenben hívő) családok jogosultak-e elsősorban a kinyilatkoztatás kritikájára - Isten verbális bemutatására.

Ám Jézus, aki a kinyilatkoztatás csúcsa és mércéje, nem az általános emberi helyzetben élt, nem volt családos(?). A feminista teológiák ebből a szempontból kritika alá vonják Jézus teológiáját. Ha elismerjük, márpedig el kell ismernünk, hogy Jézust meghatározta zsidó volta, akkor ugyanilyen súllyal figyelembe kell vennünk, hogy egyedülálló volta is meghatározta.

Ebben a kérdésben többféle álláspontot is felvethetünk. Ha Jézus nem volt nős, akkor megfelelő kritika alá vonható az, amit nem-nősként Istenről mondott. Ez a kritika elvégezhető, hiszen pl. a 'korai vég várásával' kapcsolatos felfogását is kritika illeti. A nehezebb kérdés az, hogy megőrizheti-e a nem-családos Jézus a kinyilatkoztatás szempontjából betöltött (központi) szerepét abban az esetben, ha a theologia familiaris alapgondolata érvényes - és fordítva. A másik álláspont az, hogy Jézus nős volt. Ebben az esetben az evangéliumok az említett kritika nélkül is alkalmas alapját képezik a theologia familiarisnak.

Természetesen azt is figyelembe kell venni, hogy az evangéliumok Jézusa és a történeti Jézus között ott állnak a leíró és szerkesztő közvetítők, akiknek életállapota szintén hermeneutikai jelentőségű. Az egzegézis területére tartozik annak a vizsgálatnak elvégzése, vajon van-e felismerhető jegye annak, hogy az újszövetségi iratok szerzői közül ki a családos és ki a magányos. Ezt a kritikát sok szempontból elvégezték már Pál teológiáját - bizonyos házasságra vonatkozó tételeit - illetően. A theologia familiaris szempontjából azonban arra van szükség, hogy a gondolkodás alapvető kategóriáiban és módszerében fedezzük fel a különbséget a családos és a nem-családos teológusok között. Ezt a hermeneutikai szintet követheti majd az egyes témákról alkotott vélekedés tartalmi tisztázása. Példával szólva: Pál megváltásának, kegyelemtanának, egész krisztológiájának familiaris kritikáját csak követheti majd az a kritika, amellyel a szűkebb értelemben vett családi témákban (házasság, nemi élet, gyermeknevelés) mondott kijelentéseit elemezzük.

Egy további szempont a theologia familiaris elindításakor a feminista teológia reflexiója. Ez az irányzat kiemeli, hogy a teológia művelésének és az egyház irányításának alanyai 1500 éve csak férfiak. Ez nemcsak az egyes kijelentésekben, hanem az egész teológiai és egyházi élet alapjaiban androcentrikus egyenlőtlenséget teremt. A teológiák nem azt követelik, hogy ők is részesülhessenek ezekből a - férfiak által teremtett és ma csak férfiak által művelt - szerepekből, hanem egyenrangon női szerepeket, női szereposztást követelnek. Azt remélik, hogy így majd a teológiában és az egyházi életben egyaránt csökkenni fog az alárendeltség, az elnyomás, a diszkrimináció, a szexizmus Istentől idegen hangulata, ténye. Azt azonban nem veszik figyelembe, hogy a férfiak/nők ellentéte vagy egyenlősége még mindig nem tükrözi Isten népe többségének alaphelyzetét: a családi helyzetet. A "férfinak ÉS nőnek teremtette" mellé oda kell tenni az "így lesznek EGY TEST, EGY LÉLEK" vonatkozást. Az ember alapállapota nem a férfi/nő individualitása, hanem a férfi/nő egymásra, egységre irányulása. Keményebben szólva: nem megyünk sokat előre, ha a cölebsz férfi-teológia mellett cölebsz női-teológiával is rendelkezünk majd. A nagy előrelépést a

teológia és az egyház megújulásában az hozza majd, ha Isten népének családjai, mint családok reflektálnak, s művelnek teológiát.

A feminista teológia mellett a felszabadítási teológiák reflexiója is alátámasztja a theologia familiaris gondolatát. Egyáltalán nem meglepő, hogy a felszabadítási teológiák sokfélesége sem veti fel a laikusok teológiáján belül a familiaris szempontot. Abban a kulturális közegben, ahol ezek a teológiák honosak, az Istenről való beszéd feltétlenül a kiválasztottak sajátos privilégiuma. Ebben a keresztény vallások teljesen egyek a helyi ősi vallásokkal. Ám abban, hogy a teológia művelésében a bázisközösségek (a nép) alannyá válnak, ha reflektálatlanul is, de jelen van in praxi a theologia familiaris. Azzal ugyanis, hogy a civil-családos állapotban élőket tanító egyházként szemléljük, kimondatlanul elfogadjuk családos életállapotuk hermeneutikai jelentőségét. Minthogy azonban Latinamerikában elsődlegesen nem a családok széttziláltsága az az "egyiptomi helyzet", melyben Istennek szabadítást kell cselekednie, hanem az osztársadalmi elnyomottság, ezért a felszabadítási teológiák sem a klerikus-cölebsz és laikus-családos vonatkozással foglalkoznak, hanem a szegények melletti vagy uralkodók melletti opció hermeneutikai jelentőségével. Az a gesztus azonban, mellyel az eddig gyakorlatilag és elméletileg is elkülönült klerikus teológia-művelők tanulni ülnek az eddig elnémtan teológiát hallgató nép lábaihoz, jelzi azt az irányt, amelyben a theologia familiaris is mozogni kíván.

A kisközösségekkel kapcsolatban meg kell említeni azt a jelentős különbséget, ami az európai és a latinamerikai kisközösségek között van. Európában ugyanis a legjelentősebb ilyen bázismozgalmak civil, családos tagjaikkal a klerikus-magányos teológiát tanítatják meg, sőt a klerikusok által, főképpen a szerzetesek által átítatott lelkiéletre nevelik őket. Ez a teológiai és életszentségbeli törekvés szinte alig van tekintettel a családos élet sajátosságaira. Azok a laikusok (családosok), akik az ilyen mozgalmakat képviselve a hivatalos egyház elismerésére is törnek, a klerikusokénál még klerikusabb teológiát és lelkiiséget próbálnak felmutatni, igazolandó egyháziasságukat. Ugyanakkor ugyanezekben a bázisközösségekben gyakran hangzik fel az elégedetlenség szava a tekintetben, hogy a szokványos teológiai gondolkodás egyáltalán nem érti meg a családos lét problémavilágát. Aki pedig arra törekszik, hogy egyfajta reflektáltan theologia familiaris-t műveljen, az nemcsak azzal kell számoljon, hogy nem lesz karriere a mozgalomban, hanem azzal is, hogy könnyen áldozatává válhat a klerikális teológia klerikusok és laikusok közötti hasadékot reflektálatlanul áthidalni akaró portyázó előőrseinek.

Végül vizsgálat alá kell vonni azoknak a klerikusoknak műveit, akik egyházaik szabályaival

összhangban családsként alkotnak. Összehasonlítva ezek gondolkodásának jellemzőit a nem-családos, cölebsz teológusokéval, lehet, hogy nem találunk jelentős eltérést. Ez kettőre lehet igazolás: a családos helyzet nem játszik szerepet a teológiai (vagy egyéb tudományos) gondolkodás kérdésfeltevéseiben, vagy a teológiai gondolkodás családidegensége nem a teológia specifikuma, hanem egyáltalán a szisztematikus gondolkodás férfi és nem-családosok monopóliuma. Végig kell csak tekinteni a szellemtörténetet: hányan vannak, akik családsként alkotnak nagyot, s hányan, akik magányosként? Lehet, hogy ennek az elemzésnek az lenne az eredménye, hogy a szellemtörténet családellenes, vagy az, hogy az emberiség valamikor, avagy alapjában mégiscsak csoportokra osztható: vannak, akik mások gondolatából élnek (ezek többnyire a családosok) s vannak, akik gondolkodnak, ezek többnyire a nem-családos férfiak. S azt el lehet érni, hogy a nem-családos nők is gondolkodjanak, de azt már nem, hogy a gondolkodásban jelentős szerepet játsszon a családosok szava. Ez mélyen belenyúlik abba a problémakörbe, hogy milyen családmodellek és milyen gondolkodói modellek állnak rendelkezésünkre, s ezek egymást kioltják, erősítik vagy közömbösek. Ez utóbbi a theologia familiaris (s akár a scientia familiaris) felvetésének, ha nem is az értelmetlenségét, de feleslegességét mindenképpen igazolná.

Természetesen a theologia familiaris alapelveinek megfogalmazásakor nekünk is úgy kell eljárunk, mint a többi újabb teológiának: negációval definiálni. Annak mintájára, hogy a feminista teológia nem férfi-, hanem...; a felszabadítási teológia nem az uralkodók elkötelezettje, hanem...; a theologia familiaris sem a magányosok teológiája, hanem... - de ez már a dolgozat témája és nem a bevezetése.

Két közismert fogalom tisztázása

a. Teológia

A klasszikus értelmezés szerint a teológia: a hívő ember kifejezetten igyekvő odahallgatása Isten tulajdonképpen, történelemben elhangzott kinyilatkoztatására, e kinyilatkoztatás megismerésére irányuló tudományos, módszeres törekvés és a megismert tárgy reflektált kifejtése (Rahner/Vorgrimler: Teológiai kishoztár). Ebből a csiszolt meghatározásból a következő elemeket kell kiemelni:

- koncentrált figyelem a kinyilatkoztatásra,
 - törekvés ennek tudományos megismerésére,
 - a tudományosan megismertek reflektáló kifejtése.
- E három elem együttesen teszi ki a teológia lényegét: figyelem, tudományos megismerés, kifejtés.

E hagyományos definíció illik minden szisztematikus megismerésre. Ha eltekintünk a tudományosság feltételétől, akkor minden értelmes halandó által

művelhető is az ilyen megismerés és kifejtés. Ha pedig Istenre vonatkoztatjuk, akkor az etimológiai értelemben minden halandó teologizálhat ("theo-logein" azt jelenti, hogy "Istenről, Istent elbeszélni").

A hagyományos értelemben azonban a szisztematikus, a tudományos kifejtés elhagyása megszünteti a teológia jelenleg is érvényben lévő státusát, részben a tudományok között, részben az egyház életében. Hiszen, ha a tudományosság nem kritériuma az Istenről szóló kifejtő beszédnek, akkor a teológiák és azok művelői nem tartoznak majd olyan szoros és olyan magas rangon a keresztény egyházak önértelmezéséhez, ideológiájuk kifejtéséhez. Azok a helyek pedig, ahol ezeket a teológiákat alkotják és a teológusokat képezik, többé nem jelentenek olyan kiváltságot és rangot, mint amelyet még ma is jelentenek. Akkor a teológia csak egészen speciális értelemben (a tudományossággal kiegészítetten!) lenne egyetemi tárgy, egyetemi műveltséget követelő tudásanyag, az átlagembert kizáró, speciális ismeret. Akkor a teológia általános értelemben minden keresztény beszédét jelentené Istenről, amely beszéd forrása a saját és mások Istenre figyelése, célja pedig a figyelés eredményeinek elbeszélése. Ez lenne az elsődleges értelme a teológiának. Így másodlagossá válna az, ami ma elsődleges, s amiről úgy tapasztaljuk, hogy az Istennel való kapcsolathoz is szakemberek által képviselve szükséges.

Ezt a nem tudományos igényű Istenről szóló beszédet már Aquinói Szent Tamás kortársai, Duns Scotus és Bonaventura is elfogadták. Ők a teológiáról nem csak, mint tudományról beszéltek, hanem mint bölcsességről. Isten nem dolog. Isten Valaki, Akiről elmélkedni, bölcselkedni lehet - mindenkinek.

Összefoglalva tehát: ha a teológia, mint tudomány, önálló értéket képvisel és tudományos apparátust követel, akkor ez csak a kevesek foglalatossága és elsősorban a magányosokat részesíti előnyben (hasonlóan az összes tudományhoz). Ha azonban a teológiát alárendeljük a jézuskövetésnek vagy az Isten-és emberszeretnek, akkor a teológia művelése mindenki foglalatossága és nem követel az általánostól eltérő élethelyzetet.

Nyilvánvaló, hogy a theologia familiaris esetében a második értelemben használjuk a teológia fogalmát. Ezzel az írással, mely nem nélkülöz minden tudományosságot, elsősorban nem műveljük a theologia familiarist, hanem csak kívánjuk.

b. Család

Sokféle meghatározás létezik a családról, mint ahogyan maguk a családok sem egyformák a különböző történelmi korokban és kultúrákban. E miatt a rendkívül szerteágazó családhelyzet miatt egy technikai definíció használata látszik szerencsésnek. Meg kell keresni azokat az elemeket, melyeknek elengedhetetlen

jelentőséget tulajdonítunk, s melyekről feltételezzük, hogy minden családban szerepelniük kell ahhoz, hogy az illető alakulatot családnak nevezhessük. Technikai a definíció abban az értelemben, hogy e tanulmány Kelet-Európában, Magyarországon születik, az itt jelenvaló kultúra által befolyásolva. A theologia familiaris felvetését nem gátolja vagy nehezíti meg az a tény, hogy más országban vagy más kontinensen más a család minimál-definíciója. A teológia fogalma általános érvénnyel fogalmazódott, a családé nem.

Nevezzük családnak azt a férfiból, nőből és gyermekekből álló természetes és boldog közösséget, melynek anyagi, társadalmi, földrajzi és vallási (egyházi) szükségletei és feladatai vannak.

Természetesen nem lehet e dolgozat feladata a családról totális igényű leírást adni. Az sem lehet igénye, hogy akár csak e leírásnak kereteit meghúzza. A definíció technikai, csak arra jó, hogy segítségével mélyebben megértsük, milyen kihívást és küldetést jelenthet a theologia familiaris.

Nézzük tehát a meghatározás elemeinek kifejtését.

1986.
(folytatjuk)

BULÁNYI GYÖRGY MAGAMNAK...

És ma este kezdődik a lelki gyakorlatom, amelyet magam tartok magamnak. Ez a nap is emléknep: Limai Szent Rózára emlékezünk: a 16. század végén született, 31 éves korára már halott is volt. Önmegtagadásokkal, böjtölésekkel volt teli az élete, s ennek megfelelően *fájdalmas*

szenvetésekkel és mennyei vigasztalásokkal – olvasom róla egy német miscellány rövid életrajzában. Mivel volt tele az én életem 1950-ig? Szenvetélyes szerelmekkel az egyház Krisztusa, majd Jézus iránt, gyötrő kérdésekkel a fajtám s az egyházam hogyan megmaradásáról – az állapotomból folyó önmegtagadásokkal és elesésekkel – fájdalmas szenvetések és mennyei vigasztalások nélkül. Vállald magadra Istenért a rendkívüli kemény aszkézist, üzembiztosan tele leszel fájdalmas szenvetésekkel és esetleg mennyei vigasztalásokkal is, bár ez utóbbi nem biztos.

Liziói Kis Terézt időnként az ateizmus kísértése fojtogatta, olyan kevésbé tapasztalta meg a kemény aszkézis ellenértékéeként a mennyei vigasztalásokat. Nagy Szent Teréz pedig a maga – sarutlan kármelita házak alapító érett asszonyiságával keresetlenül megmondta Istennek: *Uram, ha így bánysz a barátaiiddal, ne csodálkozz, hogy annyi az ellenséged!* Elza, Halász Bandi megvakult, ezer bajú s áldott házvezetőnője megvallotta Bandinak: *Ha egyszer az Istennel találkozom, beolvasok.* Terézek, Rózák, Margitok elpusztulhatnak fiatalon az egyház által diktált és önmegtagadás jellegű szenvetésvallások következtében, szentté is lehet avatni őket, de mérhetetlen szenvetések s nagyobbára hiába remélt örömeik elmaradásáért az egyháznak kell viselnie a felelősséget. Jézusnak nem. Ő ezeket nem kívánta. Egészen másokat kívánt. Azokat, amiket az egyház nem kíván sem magától, sem mástól.

Mivelhogy Rózának is csak emléknepja van, be kell érnie a 20. évközi hét pénteki szövegeivel. Nem akármikkel. Elsőül Ezékiel látomásával a csontokkal teli mezőről: *Én felnyitom sírjaitokat, és kihozlak sírjaitokból, én népem...* (37,12) Ezékiel hepiendes próféta, akinél jóra jönnek a dolgok: *beviszlek bennetek*

Izrael földjére.
Nem tudom, hogy a két és félezer évvel korábban megígért bevített van-e zsidó és mennyi van, aki

összekapcsolja a zsidók múlt századbeli új honfoglalásával. De akárhogyan is van: a termékeny félhold közelében kipusztultak az elmúlt évezredek népei, s országaikban mindenütt arabul beszélnek. Egy maroknyi sivatagi törzsből lett a mai félszáz millió arab, mert egy *kinyilatkoztatást*, a Koránt arabul írták, s félszáz millió nyelvet cserélt érte... A zsidónak nincs könnyű dolguk a mohamedán tenderben.

A nap evangéliuma nem beszél egy adott terület visszaszerzéséről, csak arról, hogy ez embernek az a dolga, hogy szeresse Istent, meg a másik embert (Mt 22, 34-40). Lehet szeretni az Istent? Vallok. Én úgy szeretem, hogy meg akarok felelni elvárásainak. Nem is tartok másfajta istenszeretést normálisnak. Milyen másfajta istenszeretés van? A szerelem. Ez nem normális. Nem normális, hogy állandóan 30 fok meleg van. Az Isten iránti szerelem az én életem ritka ajándéka. Nem utazom rá. Időnként birtoklom, időnként szeretném újra, s időnként belenyugszom abba, hogy majd rámtör, amikor nem is remélem.

Tavaly nyáron az egyik nagy létszámú Igy-omon megvallottam életem egy nagy sebét: a dohányzás szenvedélyét. Kitérdepeltem középre, s megkértem a lelkigyakorlatozókat, hogy imádkozzanak értem. Imádkoztak nagyon lelkesen, és én még dohányoztam egy fél évig tovább. Aztán most már egy fél éve nem dohányzom, s alig-alig van dohányozhatnékom. A minapi augusztus-középi Igy-on Tamás, aki ott volt a tavalyin is, amelyen imádkoztattam testvéreimet, emlékeztetett az eseményre és a meghallgatásra. Magamtól nem gondoltam rá. Imádkozom – olykor, de a hála nem erős oldalam. Mi az erősebb oldalam: az, hogy szeretnék megfelelni elvárásainak. Ezt a mostani egy hetes Igy.-ot is azért tartanám, hogy megtudjam, mit kíván tőlem – az új esztendőben, melynek elején már gyémántmisés leszek: 60 éve igyekszem szolgálni őt papi minőségemben.

És lehet szeretni a másik embert? Úgy, ahogy magamat? Van a szerelem, melyben az ember minden kincset ráagatna arra az asszonyra, akit szeret. S van a jézusi szeretés, amelyben mindenkinek egy dénárt juttatnék, magamnak is, meg annak is, akibe szerelmes vagyok. Mert nem őt nézem, mert nem engem néz, hanem mind a ketten nézünk egy irányba, s Jézust, az Istent nézzük, s talán látjuk is. S ez a jézusi szeretés normális? Szeretném azt mondani, hogy ez és csak ez a normális. Mért csak szeretném? Azért, mert mindenki bolondnak tart azért, mert normálisnak gondolom. Olyan szívesen leülnék ahhoz az asztalhoz, amelyiknél senki sem kiváltságos, amelyik mellett egy Anyuka-lelkületű testvér osztaná gyerekeinek a levest, a főzeléket, a szilvás gombócot s a csirkehúst is... a csokit is.

Budavári, 2002. augusztus 23.

BÓTA TIBOR

A CSODÁT NEM VÁRÓ CSODÁT- AKARÁS

"Tanítványai pedig elmentek és mindenhol hirdették az igét."

*"Az Úr velük munkálkodott együtt, és az igehirdetést követő jeleken át megszilárdította a lelkekben az igét."
(Mk16,15-20)*

1. Probléma-tisztázás

"Mi az... próbáljunk meg mégis fából vaskarikát csinálni?" - fogalmazódhatna meg a címet olvasva valakiben a gondolat. Vagy: kell már egy kis "köd" is, hogy a túl sok világosság valakit el ne vakítson? Nem, nem ezek voltak az indítékaim a probléma felvetésénél.

Az egyik indítékom az a két homlokegyenest ellenkező belső reakciósor, ami lejátszódik az emberben az alábbi két közös szótövé kifejezés hallatán. Ha megelégedésünket, elismerésünket fokozva a "leg"-ek tartományába akarunk jutni, gyakran használjuk az alábbi kifejezést: "csodaszép teremtett világ", "csodálatos teljesítmények", "csodálatra méltó belső megfordulások, átalakulások, formálódások"...Ezen kifejezések hallatán az ember szívét jóleső melegség tölti el.

Más a helyzet, ha az ember magával a szótövel találja magát szembe. A "csoda" szó hallatán legtöbb ember belső világa felborzolódik. A belső történéseire figyelő ember ilyenkor valamiféle taszító idegenséget, de legalábbis egyfajta érzelmi kuszóság jeleit figyelheti meg önmagában.

Problémafelvetésem másik indítéka a fenti márkai idézet kapcsán született meg bennem: Bokrunk szeretet-életén belül az igehirdetés, a tanítás meglehetősen előkelő helyet foglal el. Mivel maga Jézus is eléggé hangsúlyozta tanítványai küldése során a tanítvánnyá-tevést, az ige-hirdetést, így, ha valakinek szívügyévé válik az egyre keveretlenebb Igazság keresése és továbbadása, biztos, hogy Jézus szándékával azonosat cselekszik. Ebben az esetben Jézus - Márk szavaival - vele munkálkodik. De hol maradnak az igehirdetést követő jelek, amelyeket Pál apostol a Szentlélek ajándékainak nevez: ördögűzés, nyelveken beszélés, kígyómarás és méreg ártó hatásának nem érvényesülése, a betegek csodás gyógyításának képessége? Csak nem az idézett szövegben szereplő feltétel hiányáról van szó?! Márk szerint ugyanis ezek a jelek azoknak az igehirdető-tanító tevékenységét fogják kísérni, akik hisznek.

Vagy intézzük el a feltett kérdést egy racionális válasszal? "Ne a csodákon gondolkodjunk, hanem inkább azon, hogy hogyan építhetjük az Isten Országát."? Meg kell jegyezni, hogy van is ennek a válasznak jézusi alapja, hiszen mikor a tanítványok

elkes örömmel számoltak be - a csodatevések elől oly gyakran menekülő - Jézusnak az általuk történt csodákról, Jézus lehűtötte őket, s felhívta a figyelmüket arra, hogy keressenek örömüknek valami más tárgyat. Hogy Jézus életében milyen helyet foglaltak el a csodák, azt a 2. fejezetben próbálom majd tisztázni.

Most azonban újból felteszem a kérdést: hol vannak a mi igehirdetéseinket kísérő csodás jelek? Vannak-e, s ha igen, mik azok? Egyáltalán mik a csodás jelek tartalmai? Mi maga a csoda?

Próbáljunk meg kiindulni az idézetben felsorolt csodás jelekből. Ha valakibe "belebújik a kisördög", testvérei körében bőven akad önkéntes krampuszkergető, akik előbb-utóbb megszabadítják őt a Sátán fogságából. Hogy ez mennyire és milyen szempontból nevezhető csodának, arra még visszatérek. Egyelőre csak annyit szeretnék megállapítani, hogy a segítőkész testvérek több-kevesebb szeretetétől függ a Sátán fogságában lévő testvér szabadulásának gyorsasága.

Más példa. Egy testvéreit megvendégelni szerető testvérünk - nevét hadd fedje titok - a szent-szegénység jegyében a találkozói szünetében behozza hamuban-sült, s már több ízben is "madárlátta" pogácsáját, majd miután tekintetét az égre emeli, hite erejében feltöri a húsklopfolóval a kissé már puhaságát veszített pogácsát. Ezt követően testvérei tányérjába kiosztja a finom somlói galuskát. Mivel ezen szegénységre törekvő testvérünk nem csak megvendégelni szereti testvéreit, de velük együtt ünnepelni is szeret, kiküldi párját egy kancsó friss csapvízért, és az ünnepeltet köszöntő szavak után - a koccintást követően - az egri bikavér ízét még szájukban érezve ülnek vissza fegyelmetlenül a testvérek a találkozót folytatni.

Vagy ha elgondolom, hogy mennyi pénz gyűlne össze az éhezők kasszájában, ha erős hitű testvéreink a szükségtelenné vált nyelvtanfolyami díjaikat borítékoznák! Nem beszélve arról, hogy az oly értékes fordítási szövegek számaránya is robbanásszerűen megnövekedhet.

Nem akarom folytatni a kígyófogdosás, és mérget-inni tudás képességei által adott lehetőségek sorát. A fenti - kissé ironikus hangvételű - példák csak azt kívánják illusztrálni, hogy a csodáról való hamis elképzelések milyen nevetséges helyzetkomikumok születésének lehetőségét hordozzák magukban. A csoda nem szemfényvesztés, hókuszpókusz. Ennek értelmében nagyon helyesen hangsúlyozzuk, hogy "ne csodákat várjunk", s hogy "minden rajtunk fordul".

De mégis szeretném tovább kutatni a csodák világát, annak reményében, hogy olyan valódi csodára bukkanok, amely képes szétrobbantani a csoda tabujellegét s belső zavart keltő fogalmát, s így ez az újértelmű csoda bátran helyet foglalhat keresztény életünkben.

2. Csodák Jézus életében

A KIO egyértelműen és részletesen tisztázza, hogy Jézus életén végig húzódó, s életének legnagyobb kísértése éppen a csodákkal kapcsolatos. Az Önmagát kiüresítő Fiúisten Jézus képében önként, szabadon és teljesen magára vállalta emberi létezésünk korlátait-lehetőségeit. Az evangélisták által leírt hármasság kísértés során - nyilvános működése kezdetén - tisztázódott Jézusban, hogy az Isten Országának építése csodákkal: nem járható út. Az országépítés feladatainak terheit helyettesítő, könnyítő szándékú csodák gondolata pedig egyértelműen a Sátántól eredő kísértés. Így nagyon is megérthető Jézusnál a tudatos menekülés a "csodadoktorság" elől. Nyilván ezzel magyarázható az a kemény, korholó hang is, amivel a csodás jeleket várókat visszautasítja. Megállapíthatjuk tehát, hogy Jézus nagyon csoda-ellenes volt, s mégis elég szép számú csodát tett. Messze vinne ennek a látszólagos ellentmondásnak a tisztázása, így csak egy-két feloldó szándékú szempontot említenék.

Az evangélisták a csodatörténeti beszámolókat a "megesett a szíve" és ezzel szinonim kifejezésekkel kezdik. Ugyanezen beszámolók zárómondatai (igen gyakran) az újabb csodák elől - sokszor éjszaka is - menekülő Jézus képét ábrázolják. Ezekre alapozva nyilvánvalónak tűnik, hogy Jézusban nem kis belső konfliktusok és vívódások kísérték csodás tetteit. Tanítói és élénk élő életében a csodák helyes egyensúlyának megtalálása is igen komoly gondot jelenthetett számára. Érdemes lenne azon is elgondolkodni, hogy a "megesett a szíve" elégséges magyarázatot ad-e a csodák nagy számára. Vagy talán a "szív-megesés" fogalmának tartalma sem egészen tiszta bennünk? Kicsit talán a mi tudatunkban is keveredik a gyengeséggel? Ezzel kapcsolatban hadd idézzem Joseph Moor-t: "Egy fiú nem sír!" Ez a téveszme mély nyomot hagy a férfiakban és a düh kivételével minden érzelmi megnyilvánulást gyengeségnek tartanak. Ez kegyetlenséghez, keményszívűséghez, és én-központú önzéshez vezethet. A 'kemény fickó' ennek az eltorzult férfiaságnak a szimbóluma." Jézus nem volt kemény fickó. Ő kemény akaratú, de mély érzelmi világgal rendelkező férfi volt.

Visszatérve az eredeti gondolatsorra: megállapítottuk, hogy Jézus tudatosan és határozottan csoda-ellenes volt. Ezek után talán kissé paradoxnak tűnik az alábbi megállapítás: a csoda-ellenes Jézus mégis egyetlen csodáért jött el közénk. Az embert az Isten világába emelés csodájáért. Azért a csodáért, hogy a Földön egy olyan országot alapozzon meg, amely az isteni lét törvényei szerint funkcionál. Azért a csodáért, hogy az emberi létezésre alapvetően jellemző egymás melletti létmódból az embert az isteni létezésre egyértelműen jellemző egymásban való létmódba emelje. Azért, hogy az embert megistenítse, s ennél nagyobb csoda - mely maga az "ember-béka" csodája - az ember számára elképzelhetetlen.

3. A csoda a mi életünkben

3.1. A csoda-megvalósításhoz vezető út "hétlépcsős hegye" (Értelmi megfontolások)

A márki idézet szerint csak akkor munkálkodik velünk Jézus az igehirdetés során, ha az Ő tanításával szinkronban lévő szöveget szövegelünk, és csakis ennek a következtében várhatók a kísérő csodás jelek. De vajon a mi eszmerendszerünk - amit igehirdetés címen továbbadni kívánunk - minden lényeges pontján jézusi-e? Vagy vannak benne nem tisztán jézusi, esetleg jézustalan, divatos szóval, antikrisztusi nézetek is, még ha talán csak potenciálisan, lehetőség formájában is?

Miért gondolom a Bokor hangsúlytevéseit egyértelműen jézusinak?

Vannak az I.O. építésének eszköztárában olyan eszközök is, amelyek a használat hogyanjától függően vagy nagyon építőek, vagy éppen rombolóak lehetnek. Nagyon nehéz helyzetben vagyok, ha példát kell felhoznom. Így veszem a legvitathatóbb példák egyikét: a misztikát. Aki helyesen alkalmazza életében, annak a legfőbb táplálkozási csatornák egyike, de aki helytelenül, csupán élménynek - csúnya kifejezéssel: élvezeti cikként - használja, az könnyen kirekesztheti magát az I.O. építkezési területéről. Nem eléggé megindokoltan és kissé önkényesen hadd nevezem az ilyen jellegű eszközöket közös gyűjtőnévvel: veszélyt magukban hordozó eszközöknek

Itt meg kell álljak egy kicsit. A fenti megkülönböztetés semmiképpen nem minőségi, csak a máságot jelzi az eszközök sorában. Meggyőződésem, hogy helyes használat esetén a később ismertett eszközökkel azonos értékű lehet. Ezért elnézést kell kérjek a helyes használóktól, akiket a pusztá példa felhozatal is joggal sérthet. Miért? Mert egy minimális misztika nélkül nincs keresztény élet. Ha csupán az Istennel való kommunikációt vesszük, már a misztika világába léptünk. A racionálisan gondolkodó testvéreim szerinti "csupán Istennel való beszélgetés" nem más, mint az ember-nyelven beszélő és értő béka esete, ami csak a mesében természetes, a valóságban már nem nevezhető annak.

A Bokor hangsúlytevései más jellegűek. De miben mások? Megállapítható, hogy a misztika is az Isten világába emelés (emelkedés) egyik eszköze. Számtalan ilyen eszköz van. De ahogy a termelőeszközöknek van egy csoportja, amit úgy neveznek, hogy célszerszám, ugyanígy fennáll ez a megkülönböztetés az országépítés eszközeinél is. A Bokor hangsúlytevései: célszerszámok. Egyértelműek, Jézustól eredők és Jézus által is hangsúlyozottak. Az adást, szolgálatot és kicsiséget gyakorló ember egyértelműen az építési eszközeit karbantartó ember. Ezzel nem azt akarom állítani, hogy az egyértelműen jó eszközök egyben egyértelműen hatásos eszközök is. A cselekedeteinkbe

belevitt szeretet fokát nem pótolhatja a teljesítménycentrikusság.

De mi a következő lépés a csodák felé? A megismert igazságot át is kell élni ahhoz, hogy magunkénak mondhassuk. Szavainknak egyik értékadója, hogy létezésünk milyen mély régiójából erednek, s ezt a hallgató testvér ki is érzi.

Ha van egy törekvéseiben egyre jézusibbá válni akaró eszmerendszer, kell, hogy ez egy normarendszert konstruáljon. A normarendszernek pedig csak akkor van értelme, ha be is hajtjuk önmagunkon. Ezt követheti az eszmerendszer ill. normarendszer tartalmának továbbadása: a tanítás vagy más néven igehirdetés. De vajon ezzel végre ki lehet-e már mondani, hogy vége a sornak, most már jöhetnek a csodák?

Gy.b. a gyermekneveléssel kapcsolatban idézte Platont és Arisztotelészt. Platon úgy gondolta, hogy a jó elmondása és bemutatása (azaz az életpélda) elégséges. És jött tanítványa, Arisztotelész, aki azt mondta, hogy nem. Ahhoz, hogy a gyermeknél a normarendszer erényt is alakítson, gyakoroltatnunk kell vele a normarendszert.

Magunkra alkalmazva a fenti állításokat, meg kell fogalmaznunk a következő lépcsőfokot a csodához vezető úton, ami így hangzik: az életpéldával hitelesen továbbadott tanítást (azaz az eszmerendszertől fakadó normarendszert) gyakoroltatnunk is kell testvéreinkkel, ha azt akarjuk, hogy ne csak megtanulják a szöveget, de náluk is erénnyé váljon az eszme. Számon kell kérjük egymás életét! S ha mindez teljesül... jöhetnek a csodák. Csodák!... Végre sikerült megfogalmazni a valódi és legnagyobb csodát. De Jézus életében is számtalan fajtája volt a csodáknak:

- a természeti törvényekkel utólag megmagyarázhatóak (főleg beteggyógyítások) és nem magyarázhatóak (holtak feltámasztása)

- egyénekért, barátokért (Lázár) és a közösségért (kenyérzaportítás) tett csodák...

Maga Jézus hívta fel tanítványainak figyelmét arra, hogy követői is rendelkeznek ezekkel a képességekkel. Tanítványai ezt többször is kipróbálták. Tény, hogy Jézusnál és az apostoloknál is sok olyan csoda volt, amely nem mind a legfőbb csodának - a megistenülés, az egymásban létezés csodájának - kategóriájába tartozott. Ne zárjuk hát ki más csodák lehetőségét se! De ne e "más csodák" után vágyakozzunk és főképp ne ezektől a csodáktól várjuk az I.O. épülését, a magunk országépítő munkája helyett.

3.2. Csak megtapasztalható csoda nevezhető csodának. (Érzelmi megfontolások)

Mondhatná valaki: "lám, ismét egy a spanyolviaszt-feltalálók sorából! Ha nevelünk a szeretet cselekedeteire és ezeket egyre többen cselekszik is, akkor épül az I.O." - ez evidens.

Igen, a Sátán legtöbbször éppen az evidenciákat használja fel, ha valamit észrevétlenül el akar sorvasztani. "Ez evidens, tehát lapozzunk" - ezzel a mottóval kerül sok értékünk a feledés homályába. Hogy ez ne történhessen meg, kaptunk a batyunkba a teremtéskor az értelem mellé egy visszajelző rendszert is, amelyet érzelmvilágnak nevezünk. Ez kínosan visszajelzi, hogy mennyire adtuk bele szívünket szövegeinkbe ill. cselekedeteinkbe. Az igazán értelmes ember nemcsak hogy nem becsüli alá az érzelmi világot, hanem tudatosan is törekszik annak fejlesztésére. Az érzelem és érzelgősség egymástól igen távoleső fogalmak.

Családos testvéreim közül bizonyára sokan átélték már azon kínokkal teli boldogító érzések belső történéseinek drámai sorát, amely közben két ember közötti hihetetlen távolságból felfoghatatlan közelség születik. Ezt - magunkban és egymás között - föl nem dolgozni vagy ezen átlépni: az önbecsapás művészetének egyik sajátos formája. A feldolgozás során fejlődik ugyanis ki csoda-felismerő képességünk. Ugyanígy van ez a tágabb - de mindig személyes jellegre törekvő - közösségeinkben is. A közösséget megszeretni akaró ember legnagyobb boldogságainak egyike, ha testvérel szembeni antipátiájának reménytelen-elvesztettség érzéseit a legszorosabb szimpátia érzéseire cserélheti fel. Ezek valódi, megtapasztalható csodák, a megistenülés folyamatának egyre nagyobb csodái.

Ugyanígy a megtapasztalható csodák sora fedezhető fel abban a közösségben is:

- ahol nem csak szeretet-cselekedeteket cselekszenek - ószövetségi törvénybetartás jelleggel;
- ahol a helyreigazítás nem pusztán az eszmei szócső hangjele, hanem szeretetfedezete is van a "testvéri pofonnak";
- ahol a "genetikai nagyszülők, szülők és gyerekek" születésének adminisztrációján túl lélekben is érezhető rokonság alakul ki;
- ahol az érzelmi visszajelző rendszer az Isten világára jellemző egymáshoz közel-állás, más szóval az együtt-létezés melegségének érzését jelzi vissza.

Bátorítani szeretnék mindenkit Joseph Moor-ral együtt: merjünk megrendülni, elcsodálkozni, érzékenyülve meghatódni a szeretet csodáin. Nyissuk meg a szemünket és szívünket (akaratunkat is magába foglaló törekvőközpontunkat) I.O. csodái felé. Boldog az az ember, aki a szeretet egyre több csodáját képes felfedezni életében, pláne az, aki ki tudja mondani: "az én életem egy csoda". Ehhez hinnünk kell, hogy a szeretet valóban egy megtanulható és megtanulandó művészet.

4. Rövid összefoglaló

A csodára nem váró csodát valósítani akarás feltételeit szeretném röviden újból összefoglalni:

1. Jézus tanításának egyre tökéletesebb megismerése.
2. A megismert igazság átélése (magunkévá tévése).

3. Az igazságnak megfelelő normarendszer felépítése.
4. A normarendszer behajtása magamon (életpélda).
5. Az igazság (eszme és normarendszer) továbbadása (igehirdetés).
6. A normarendszer betartásának számonkérése egymástól.

Hogy a teljesség száma ne szenvedjen csorbát, jelentkezni fog mindezek következtében a csoda: az I.O.-nak csodája, ahol a szeretet valóban uralkodóvá válik, ahol ugyanaz a Jézus munkálkodik mindenkivel együtt, ahol ugyanaz a Jézus vesz lakóhelyet mindegyikünkben, s így rajtunk keresztül is képessé lesz munkálkodni. Az Ő segítségével - egyre jobban megistenülve - képessé leszünk arra, ami ember számára nem lehetséges, de Istennél nem lehetetlen; arra a csodára, hogy megtapasztalhatóan és érezhetően egyek vagyunk, együttlétezők. Ez az igazi igehirdetés kísérelő csodás jel, amely Márk szavaival "megszilárdítja a lelkekben az igét".

1998.

HALÁSZ E NDRE

HOMÍLIA...

Csel 2,42-47

Jn 17,20-26

Bármennyire szép az a kép, amelyet a Cselekedetek könyve nyújt nekünk az első keresztények életéről, azért tudjuk, hogy az első keresztények is emberek voltak. Amikor végigfutott köztük a szörnyű hír: "üldözés", - ők is megremegtek. De tudták, mit kell tenniük azokban az években is. Azután véget ért az üldözés. A keresztények nagylelkűségük lendületében úgy érezték, hogy ezután is valami szépet és nagyot kell tenniük Istenért.

1. A remeték élete, vezeklése valami önkéntes, vértelen vértanúságként indult. A remeték is időnként rászorultak egymásra. Egy-egy tanácsért fel-felkeresték egymást.

2. Érdekes fordulatot hozott Pachomiusz esete (+364). Megcsömörlik a pogány katonaélettől. A remetéknél keres útbaigazítást és keresztény lesz. Egy remete-társával vitába kerül és rádöbben, hogy a magányban valami hiányzik: egymás elviselése. Pedig ez a szeretet próbaköve. Kopernikuszi fordulatot jelent az általa kezdeményezett cönobitizmus. Koinos bios: közös életet jelent. Ezt folytatja Vazul, aki ugyanezt nem sivatagban, hanem városban kísérel meg (+379). Nyugaton Szent Ágoston (+430) építi tovább a közös életet, azután Szent Benedek (+543).

3. Hadd mondjam tovább! Az eddigi közös életet a monostor, közös zsolozsma jellemezte. A XIII. században Szent Ferenc eszméje más: Hátán háza, keblén kenyere! De itt is van fogadalom és közös élet. Az újkorban aztán elsősorban már nem a jel-szerep,

Isten dicséret, önmegtagadás, hanem a szolgálat - lélekmentés, tanítás, betegek-szegények szolgálata - hozza össze a közös életre a szerzeteseket.

4. A legújabb korban XII. Piusz kiadja a Provida mater körlevelet és létrehozza az Institutum Saeculare (Világi Intézmény) nevű szervezetet, amelynek tagjai egyedül vagy családjuk körében vagy esetleg éppen testvéri csoportokban élnek, fogadalommal kötelezve magukat, hogy "kovász módjára átítatnak mindent az evangélium szellemével".

5. Az új Egyházi Törvénykönyv, amely 1983 Advent első vasárnapján lépett életbe, létrehozta az Apostoli élet Társaságait, amelyek meg éppen fogadalmak nélkül, de test- véri közös életben követik a Társaság céljait. De érdekes, hogy Párizsban már 1975 óta éppen a városházával szemben "a sivatag kivirágzott". Orvos, pincér, matematikus végzi napi munkáját másokkal együtt, este aztán két óra zsolozsma, közös liturgia koronázza meg a napot és a közös élet.

6. Ebben a gazdagságban indulnak el a különféle megújulási mozgalmak káprázatos színpompában. Nincs fogadalom, nincs közös élet sem. Nem felső intézkedésre kezdődnek. Csak a III. Püspöki Szinódus nevezi nevén a gyermeket, és megtanuljuk az új fogalmat: "bázisközösségek" (Evangélium nuntiandi 58).

Az evangélium mérhetetlen gazdagságából időnként egy-egy mondat felragyog. Felfigyelünk rá, jobban, mint eddig. Így kapott fényt az utóbbi időben Mt 18,20: "Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük!"

A mai élet, az urbanizáció egyik mellékterméke: az elmagányosodás. Gyilkolja a lelkeket. A keresztények megfogják egymás kezét. Ezért, ha

"Itt valahol, ott valahol

Esett, szép, szomorú fejjel

Négy-öt magyar összehajol" (Ady),

- az nagyon jó.

Nagyon megható II. János Pál pápa gondja: "E földön senki sem él család nélkül, az Egyház ugyanis mindenkinek... otthona és családja..." és azt kívánja, hogy akik "család nélkül élnek, azok számára szélesebbre kell tárni az Egyház kapuit", hogy otthon találjanak "az egyházmegyei és plébániai családban és a bázisoknak nevezett egyházi közösségekben" (Famil. cons. 85).*

1. Urunk akarata kifejezetten sürgeti, hogy az Egyház szeretet-közösség legyen. "Arról ismerje meg mindenki, hogy tanít- ványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt!" (Jn 13, 35) Az Egyház tehát nem csak a hierarchia, nem is csak úgy nagy általánosságban: mi vagyunk az Egyház, hanem a Jézusra figyelő, imádkozó szeretet-közösség. Ott

ismerhető fel az Egyház, ahol van szeretet-közösség, és ahol nincs, ott nincs Egyház!

2. Amiről itt szó van, az a kereszténység lényegéhez tartozik. Isten képére vagyunk teremtve. Jézustól megtudtuk, hogy az egy Isten az a Szentháromság. Jézustól megtudtuk, hogy a minden magyarázatot megelőző őstény az, hogy az Atya szereti a Fiút és kedve telik Benne, mert a Fiú is visszaszereti az Atyát, a maga mértéket nem ismerő, mindentadó szeretetében.

Az Isten képére teremtett ember célja, hogy elérkezzék hozzá az Isten Országá, hogy legyen bennünk Jézus és mi Jézusban. "Maradjatok bennem, akkor én is bennetek maradok!" (Jn 15,4) És vennünk kell a Szentlelket, hogy bennünk legyen és mi is legyünk a Lélekben, merítkezzünk Bele: "Vegyétek a Szentlelket!" (Jn 20,22) és Jézus "Szentlélekbe merít" (Mt 3,11). Célunk, hogy meglássuk Jézust az emberekből, hiszen, aki az embert befogadja, Őt fogadja be (Jn 13,20); aki jót vagy rosszat tesz, Neki teszi (Mt 25); aki az embert hallgatja vagy megveti, Vele teszi ezt (Lk 10,10). És végső célunk, hogy legyünk mindnyájan egy (Jn 17,21), ahogy egy az Atya és a Fiú a Szentháromságban!

3. A Cselekedetek könyvének és a hagyománynak tanúsága szerint ez a közösség kezdetől fogva hozzá is tartozott a keresztény életéhez. Házanként gyűltek össze kis közösségekbe (Csel 2). A szent házaspár, Aquila és Priscilla élete ezt kiválóan mutatja. Csel 18-ban találkozunk először a nevükkel, Korintusban: Szent Pál náluk lakik. Velük távozik Európából. Ők Efezusba mennek. Amikor később Pál is Efezusba megy és onnan írja az 1 Kor levelet, az üdvözlések között említi Aquilát és Priscillát és a házukban lévő közösséget. Amikor Korintusból levelet ír a rómaiaknak, levelében köszönti a házaspárt, akik közben visszatértek Rómába, és ismét emlegeti a házukban - most már római házukban - is összegyűlt közösséget. Utolsó levelében, a 2 Tim levélben pedig, amelyet római fogságából ír Efezusba, ismét köszönti a szent házaspárt, akik most Efezusban Timóteus munkatársai Isten Országá építésében.

A szeretet-közösség maga az Egyház. Annak kellene lennie! De ha az volna is, akkor is túl nagy ahhoz, hogy gyakorlatilag is szeretetközösség legyen. Az "egyházmegyei és plébániai család" is, amit a Pápa a magányosok otthonaként felkínált, túl nagy erre a feladatra.

Az Egyház legkisebb sejtje - a család - pedig túl kicsi. Köszönjük a Zsinatnak a merész elnevezést: "ecclesia domesti- ca"-nak, "családegyszék"-nek nevezte a családot (LG 11). Ha az Egyház, ahogyan a Zsinat meghatározza, "jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének" (LG 1), akkor elsősorban a családnak kell annak lennie. Ott kell megtanulnia minden kereszténynek imádkozni és szeretni. "A szülők

legyenek gyermekeik első hitoktatói!" (LG 11), és "a nevelés elsősorban a család feladata!" (Nevelésről 3) - hirdeti a Zsinat. Viszont a család magában könnyen elbizonytalanodik, ha munkatársak, szomszédok, sokszor a rokonok is olyasmit beszélnek, hogy "csak nem akarod megtartani a harmadikat?!", meg válasra biztatnak: "én rég otthagytam volna!", vagy a vallásos neveléssel kapcsolatban azon a véleményen vannak, hogy "nem gondolod, hogy árthatsz a gyerekednek?!"

Ezért kell a bázisközösség! Az Egyházi Törvénykönyv ezt mondja: "A Krisztushívőknek joguk van, hogy jótékony, illetve vallásos célú vagy a keresztény hivatást a világban előmozdító társulásokat alapítsanak, vezessenek, és e célból összejöveteleket tartsanak" (215.cn.).*

1. A bázisközösségekben lehet ténylegesen, gyakorlatilag megélni a szeretetet, elmélyülten imádkozni, egymást nem csak figyelmeztetni Mt 18,15 szellemében, hanem lelkivezetésben is részesíteni.

Ugyanakkor természetesen nem zárkóznak itt be a keresztények, örülve annak, hogy nekik jó így együtt, hanem másokért élnek. Imájuk, tanulásuk, szeretetük ezt szolgálja.

2. Sok minden nem tisztázott még a kisközösségek körül. Például a létszám kérdése. Az ideális létszámot illetően az egyházi tapasztalat is az, amit a szociológia állít: annyi, amennyi egy asztal körül ülhet, és amelynél rövid időn belül mindenki szóhoz jut: kb. 10-15 fő. Az apostolok nem csak Izrael 12 törzse miatt voltak tizenketten!

3. Szükségesek természetesen nagyközösségi alkalmak is, hogy a távolabbi testvérek egymást lelkesítsék. Meg, hogy az újak is belekóstoljanak ebbe a levegőbe és őket is megkóstolhassák a többiek.

4. A Vatikáni Rádió a Megújulási Mozgalmak 1987 márciusában tartott 2. Kongresszusáról úgy számolt be, hogy a 19 jelenlevő közösség négyféleséget mutatott: 1) elmélyült imádságra törekvők, 2) karitatív munkára elkötelezettek, 3) apostoli célokat szolgálók és 4) a hit és kultúra egyeztetésére törekvők kisközösségei voltak ott. Ezzel a négy céllal létesültek a közösségek és így szolgálják az egész Egyházat.

Hazánkban jelenleg súlyos politikai gondok vannak, nehéz gazdasági problémák, de a legsúlyosabb az erkölcsi válság. Mi ebben vagyunk illetékesek. A család, az ifjúság, a devianciák ügyében nem lehetünk közömbösek és érzéketlenek. Szavunk és példánk ezen a téren szolgálja az egész nemzet érdekeit.

A Magyarországon is létező közösségekbe ma még esetlegesen történik a bekerülés. De ha testvéri szeretetben, szabadon működhetnének a különféle mozgalmak, mindenki önkéntes választással csatlakozhatna a neki megfelelő közösséghez. Az újaknak újabb és szintjüknek - elköteleződési- és tudás szintjüknek - megfelelő közösség kellene. Ehhez kellő számú vezetőre volna szükség. Hogy legyen is, az azon

múlik, hogy ki mikor nyitja ki a fülét és hallja meg a hívást.

5. Létezik egy álom. Kalikomba afrikai püspök fogalmazta meg: "Váljék az egyházközség a kisközösségek hálózatává!" Rahner a Német Nemzeti Zsinaton érdekes kijelentést tett: "Egy kisközösség, ha elköteleződik, és megéri arra, hogy tartósan együtt maradjon, inkább lehet Egyház, mint a hivatalos, intézményes keret." Egyház a szó zsinati értelmében, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének.

6. Az Egyház soha nem volt szűkkeblű a különféle szerzetesrendek alakulásánál. Nem mondta, hogy "elég már annyi, amennyi van: aki szerzetet akar, találjon magának megfelelőt!". Nem idegesítették a különféle új kezdeményezések. Nem féltette az Egyház egységét tőlük. Tudta, hogy a különféle igények és karizmák szolgálják az egészet.

Évek óta csodálom a pécsi modellt. A különféle kisebb és nagyobb közösségek és különféle megújulási mozgalmak harmonikus együttműködését! A rend: egység a sokféleségben! A fontos az ősi elv megtartása: "In necessariis unitas!

In non-necessariis libertas!

Et in omnibus caritas!"*

*A szükséges dolgokban egység,
a kevésbé szükséges dolgokban szabadság,
"és mindenben szeretet!"

*A különféle megújulási mozgalmakhoz tartozó
pécsi kisközösségek közös szentmiséjén
elhangzott elmélkedés.
1988 január 26-án*

LASS GÁBOR

A FENNTARTHATÓ HÁZTARTÁS TITKAI

A NAPCSIGA RAJONGÓJA

A legtöbben úgy élnek, hogy pénzből és hitelből lesz ház és autó, én pedig úgy, hogy a természetből és a megújuló energiák értelmes használatából lesz egy megújuló élet. Az egyik állandó stresszforrás, a másik boldogságot okoz - vallja Dóry István.

A fizikus, energetikus olyan életre rendezkedett be, hogy csak annyi energiát fogyaszt, amennyit a természet ad. Napelemes autója saját fejlesztés.

Dóry István feleségével és négy gyermekével 2005-ben költözött Szentendréről Kőszeg közelébe, Egyházasfalura.

- Rájöttünk, hogy sem Budapesten, sem az agglomerációban, de még egy vidéki városban sem tudjuk megvalósítani az igazi környezettudatos életet. Ez csak kistelepülésen élhető meg, ahol jó a vonatkozlekedés - meséli lapunknak Dóry István. Ugyanis a tatabányai Edutus Egyetemen fenntartható

fejlődést oktató fizikusnak nincs és soha nem is volt autója. Vonattal, kerékpárral, illetve egy saját tervezésű és építésű napelemes járművel közlekedik, a Napcsigával.

— Egy autó megtankolása húsz megawatt teljesítményt jelent, míg a Napcsiga a tetején és a két oldalán lévő kihajtható napelemek segítségével 400 wattal töltődik, azaz négycseppnyi benzint állít elő egy perc alatt. Környezetszennyezés és olajhaborúk nélkül - érzékelteti az energetikus, miért összegegyeztetetlen életszemplettel a saját autó.

Hőszigetelt vályog

A Napcsiga kizárólag napfényvel működik, soha nem töltik hálózatról. Dőry István mérnökhallgatók segítségével alakított át egy Kínából rendelt elektromos triciklit, így született az 1800 wattos hajtómotorú jármű, aminek maximális sebessége 25 kilométer óránként. Nem túl gyors, viszont megbízhatóan működik: a töltéssel és használatával kapcsolatos adatokat mikroszámítógép gyűjti; a leghosszabb táv, amit egy út során megtett, 130 kilométer volt. A fizikus büszke rá, hogy az írott-kőre is fel tudott menni vele, nem egészen negyven perc alatt. A Nap- csiga nagy szolgálatot tesz neki, hiszen nemcsak közlekedésre használja, hanem például tűzifaszállításra is.

-Tavasztól őszig havonta nyolcszáz kilométert megyek, viszont télen csak százat, akkor ugyanis szinte lehetetlen árnyékmentes helyre leparkolni. Például a házon lévő napelemünk energiatermelése nem mutat ilyen nagy különbséget az egyes évszakokban - magyarázza, miközben beljebb tessékel minket a házba. A kinti 38 fokos kánikulából betérve jóleső hűvös fogad a szobákban, mint megtudjuk, ennek titka a hőszigetelt vályogban rejlik. A vert falú vályogház már elbontásra várt, amikor a család megvásárolta, a felújítás során hőszigetelték a falakat, a nyílászárókat kicserélték háromrétegűre, ügyelve arra is, hogy ne keletkezzen hőhíd. A házban lévő kellemes klíma pedig a tornácra felfutó szőlőlugasnak is köszönhető, amely kiválóan árnyékol.

- A megújuló élet számunkra azt jelenti, hogy annyi energiát fogyasztunk, amennyit a természet ad, annyi vizet, amennyit a csapadék nyújt, és annyi fát, amennyit az erdő - szögezi le a családfő. Szerinte a fűtés fenntarthatósága kilencven százalékban három tényezőn múlik: hőszigetelés, fatüzelés, energiaerdők. A fűtést le kell csökkenteni a természet által visszaigazolható szintre, vagyis át kell állítani annyi fára, amennyit az erdők adni tudnak. Magyarországon fejenként nagyjából kétezer négyzetméter területet lehet beültetni fával, ami azt jelenti, hogy ennyi szén-dioxid-kapacitással számolhatunk. Dőry István a 2010-es évek elején erdészhallgatókkal közösen fél hektár, vagyis körülbelül ötezer négyzetméter energiaerdőt telepített a

ház melletti területre, ahol a fák több szén-dioxidot kötnek meg, mint amennyit az épület a mindennapos használati körülmények között kibocsát. A lakás fűtéséről a fürdőszobában elhelyezett fatüzelésű, vízteres kemence gondoskodik, amely a helyi műhelyből szállított asztalosipari hulladékkal, illetve energianyárfával működik. Télen ez melegíti a vizet is, nyáron viszont a saját készítésű nap kollektoruk. A fűtés gépészeti berendezései a napelemes önálló rendszerről kapják az elektromos áramot, az éves tüzelőanyag húszezer forintból kijön.

A háztartás naponta összesen 8-9 kilogramm szén-dioxidot bocsát ki, és 10- 11-et köt meg az energiaerdővel. Összehasonlításképp, a magyar átlagember szén-dioxid-kibocsátása 20-30 kilogramm naponta, az autóval közlekedőké a 70-et is elérheti, hiszen egy liter benzinnel 2,7 kilogramm a kibocsátása.

Éjjel fogyaszt, nappal termel

Meglepőnek tűnik, de a háztartás összefogyasztásának mintegy tíz százalékát teszi csak ki az elektromosság, amit a napelemes rendszer fedez.

- Csak annyi elektromosságot termelünk, amennyit feltétlenül muszáj - magyarázza Dőry István. - Négy napelem és négyszáz amperóra akkumulátorkapacitás biztosítja a világítást, a mélyhűtést, a vízellátást, a szennyvíz elvezetését és az elektromos eszközök használatát. Három napelem folyamatosan a hálózatra dolgozik (ahonnan szükség esetén kivessznek energiát), a negyedik pedig egy akkumulátoros rendszert tölt. A rendszer nullszaldós, vagyis annyi energiát termel egy év alatt, amennyit elfogyaszt, részben a hálózatot használva tárolásra.

Büszkén mutatja villanyszámláját, amely szerint éves áramfogyasztásuk legutóbb mindössze 2,71 kilowattóra volt, vagyis ennyivel termeltek kevesebbet, mint amit elfogyasztottak.

De hogyan lehetséges ez? Dőry István számára a fenntartható energiagazdálkodás igazi szenvedély. Lelkesen magyarázza a napelemes rendszer minden részletre kiterjedő adatait, amelyeket tudományos elemzés alá vet. Felsorolni is lehetetlen, mi mindenről készít statisztikát, diagramos kimutatásokat: a napszakok szerinti energiaeloszlásról, a fogyasztás és termelés viszonyainak időbeli korrelációjáról vagy az átlagos energiaszintek havi és évszakos változásairól. Az adatokból kiderül: hét év kellett ahhoz, hogy a fogyasztási és a termelési görbe összeérjen.

-Az E.ON Energiaközösségek programnak is sokat köszönhattünk, amelynek célja az energiamegtakarítás. Úgy esett a felére a fogyasztásunk, hogy olyan energiapazarló dolgokat iktattunk ki, amelyeket a program nélkül észre sem vettünk volna, ráadásul a napelem még csak ezután lett az életünk része. Ezen

felül kedvezményes tarifával fogyasztunk, főként éjszaka megy a hűtő és a mélyhűtő motorja, a keringetőszivattyú és a locsolás. Nappal túlnyomórészt csak termelünk - avat be minket a részletekbe.

Felhasználnak esővizet is, továbbá fűt kút vizét. Vezetékes vízből csak havi egy köbméter, vagyis ezer liter fogy a konyhában. A fürdőben, mosogatóban és mosógépben keletkezett szennyvíz egy tartályban gyűlik, ahonnan két-három naponként egy tíz percre beinduló szivattyú továbbítja az úgynevezett nádgyökérzónába.

A nád ugyanis meg tudja tisztítani, csak alá kell bélelni, hogy ne szivárogon a talajvíz felé. Tehát a csatornába nem engednek szennyvizet. A fekáliával szennyezett víz is szűrhető náddal, viszont ahhoz már négyszer annyi nád szükséges, amelynek telepítése nehézkes lenne, ezért nem angolvécét, hanem komposztbudit

használnak a kertben, illetve a fürdőszobába építve. Ez egy pottyantós vécére hasonlít, de annak minden kellemetlenségét nélkülözi, vagyis nem bűdös. Titka a használat után rászórt forgács, amely nemcsak szagtalanná, de teljesen rovarmentessé is teszi a mellékhelyiséget. Ürítése is egyszerű: csak ki kell emelni a nagy vödört, és földdel, szalmával vagy komposzttal elfedni a tartalmát.

Magyar úrállomás

A matek azt mutatja, hogy hússzor jobban megéri valamit megtakarítani, mint ugyanazt megtermelni. A megtakarításhoz pedig nem kell más, csak néhány kapcsolóóra, mérés és olyan filléres megoldások, mint az a hungarocelles doboz, amelyben a félig megfőtt étel készre fő.

-Mi nem takaréklángra szoktuk tenni az ételt, hanem betesszük ebbe a hőtakarékos dobozba. Nagy előnye, hogy mielőtt elkezd főni, a gázt le lehet kapcsolni, és ebben befejeződik a folyamat, soha nem ég le semmi, bármit magára lehet hagyni - magyarázza Dőry István a működését. A konyhában egy sparhelt áll, PB-gázpalackot csak nyáron használnak: az első évben még tíz palack fogyott, a következőben már csak öt, és most már elég évente egy is. Ezért is az energiaközösségnek hálás.

A családban hagyomány, hogy nagypénteken lekapcsolnak mindent: a villanyórát, a vizet, a fűtést is.

- Ekkor mi vagyunk a magyar úrállomás, amely kering a Nap körül. Nem vagyunk rákapcsolódva semmire, nincs kibocsátásunk sem - mondja mosolyog-

va. Hozzáteszi, az energiatakarékosságot nemcsak a napelemek által előállított energia segíti, hanem az is, ha az élelmiszert a saját kertjükből vagy helyi termelőtől veszik, vagy ha autó helyett biciklire ülnek. Megjegyzi, ha valaki eldönti, hogy ezentúl jobban odafigyel az energiafogyasztásra, és kihúzza a konnektorokból a nem használt töltőket, azzal csak egyezred wattot takarít meg, ha viszont autó helyet a kerékpárt vagy a vonatot választja, húszmilliószor többet spórol.

Dőry István tervei között szerepel egy fenntartható módon működő lakópark létrehozása, 15 házzal. Az első ház alapja és favázis szerkezete már elkészült, már a napelemek is felkerültek a háztetőre, így álma hamarosan megvalósulhat: olyan közösségben élni, amelynek tagjai együtt építik ki a megújuló élet

infrastruktúráit, folyamatosan segítik egymást, és tanulnak is egymástól, így olyan eredményeket érhetnek el, amire egyénileg nem lennének képesek.

2021. 07. 14.

KIRÁLY IGNÁCZ ÉPÍTKEZŐKNEK AVAGY BUTASÁGOK ÉS BÖLCSESSÉGEK AZ ÉPÍTKEZÉssel KACÉRKODÓKNAK

(1.)

Bevezetés

1. Van, aki alkatilag alkalmatlan, van, aki alkalmas az építkezésre.

2. Van, aki pszichésen alkalmas, fizikailag alkalmatlan: álmodozásból csak légvárak épülnek.

3. Van, aki magát teszi lelkileg alkalmatlanná, ő fizikailag is azzá lesz: félelemmel fél emberként csak fél házig futja energiával.

4. Alkalmas az az ember, aki két lábbal a földön áll és energikusan kész felgyűrni az ingujját.

5. Gyakorlati érzékedet ne a reggeli elmélkedésben, ne az íróasztalnál akard felfedezni, hanem építkezéseken való tevékeny-tanulékony részvételben.

6. Saját házadon szerezni alapismereteket: megsínyli a gazda és a ház.

7. Segítesz másnak, de elsősorban magadnak, ha kívülállóként figyelheted az álmok és a valós lehetőségek küzdelmét felebarátod építkezésénél.

8. A lehetőséget a gazda pénztárcája és az anyagellátás eredője határozza meg.

9. Olyan sok a rossz tapasztalat, hogy az építkezéstől való félelem természetes jelenség, miként anyós-viccek is csak elrettentőek.

10. Minél kevesebb a konkrét döntés, annál több ok van a bizonytalantól való félelemre.

11. Minél több az álmodozás a tervezéskor, annál szükségsebb a kivitelezéskori hideg zuhany.

12. A félelem leghatékonyabb legyőzője a szükség.

13. Muszáj-helyzetek önmagunk felülmúlására serkentenek.

14. Mi építkezők bolondok vagyunk a félők szemében, bátrak a félénkek számára.

15. Az építkező olyan, mint a jó asztalos: kétszer mér, mielőtt belevág.

Fészek-álmok, építkezésre kényszerülve

16. Szülők rekamiéjára házasodni nem bűn, de arra tervezni nagy családot szeretetlenség.

17. Lakásszerzés hátsó gondolatát verje ki a fejedből az ország gazdasági helyzete, de a nagycsalád hívatását csak a lelkiismereted határozza meg.

18. Az eszményeid miatt bolondnak tartók munkájára ingyen számítani haszonlesés.

19. Aki ígert mond a nagycsaládra, az ritkán ússza meg önerőre tervezett lakásépítés nélkül.

20. Három dolog kell az építéshez: pénz, pénz és pénz.

21. Inkább tartozz az OTP-nek, mint a barátaimnak.

22. Minél több irányban adósodom el, annál nagyobb mértékben kell a mammon-ügyben gondban lennem.

23. Annyira nem adósodhatom el, hogy az éhezők borítékja teljesen belekeveredjen a malterosládába.

24. Kölcsönt csak a személytelen (hivatal) és a jószívű adakozótól érdemes kérni.

25. A pénz a kapcsolatokat leginkább veszélyeztető tényező.

26. A pénz akkor veszíti el sátáni erejét, ha keményen, precízen kezeled.

27. Ne végy át saját használatra pénzt elismervény nélkül, s ez nem a bizalom hiányának jele, hanem sok minden történhet: mindenki meghal egyszer, talán még te is.

28. Ha kölcsönt kérsz, ajánld fel a Takarékpénztár éppen aktuális alsó kamatát, hogy segítő anyagilag ne nagyon rövidüljön és módja legyen újabb nagylelkűségre a kamat elengedésével.

29. Kölcsönt csak pontos visszafizetési dátummal kérj.

30. Kispénzű, de becsületes ember, ha kell új kölcsönrel fizeti vissza kölcsönét.

31. Pénzbeli megbízhatóságod jövőbeli hitelképességedet jelenti.

32. Amikor nagyobb összeg kerül a kezvedbe, akkor különösen izzadjon meg a tenyered, hogy megfontoltan költsd el (Didaché).

33. Akkor spórolj, amikor még van miből.

34. Ne engedd, hogy az építkezéskor a függöny, a bútor, dekoráció kitörjön álmodozásodból a pénztárcádig.

35. Minél pontosabb költségvetést csinálsz, annál nyomasztóbb lesz, amikor nem tudod azt betartani.

36. Költségvetésed legyen olyan, mint festményen a kontúr vonal: határokat jelzi, de nem vész el a részletekben.

37. Az építkező ember eladja mindenét, hogy felépítse otthonát: egy kerékpár árából 10 mázsányi cementhez juthatsz.

38. Pénzed ne a kocsitartásban forogjon, hanem a betonkeverőben.

39. Ne pénzben gondolkozz, hanem építőanyagban, akkor sok örömed lesz a fizetéstől-fizetésig kuporgatott anyagbeszerzésben is.

40. Az építkezés többbe kerül, mint tervezted, ez a valóság; hogy annyiból kihozod, mint tervezted, ez álom; hogy pénzt takarítasz meg az építkezéssel, ez ostobaság.

41. Rossz telek nincs, csak magas igény szint van.

42. A ma rossznak ítélt telek, holnap szuperré válhat.

43. Ha éhezőkre jelentősen akarsz gondolni, az indulási pénzből add oda vagy egyre nehezebben fogod oadaadni, végül nem leszel rá képes.

44. Telek vásárlásnál olcsón veheted meg a mai állapotát, de te lásd meg benne a holnap fejlődését.

45. Ha eleve nívós telket akarsz, ne sírj, ha árán házat építhetnél.

46. Minél több időt, energiát szánsz a keresésre, annál több esélyed van az olcsó vételre.

47. A kispénzűek hirdetési fóruma a villanyoszlop.

48. Minél üresebb a telek, annál olcsóbb és annál alkalmasabb az építkezésre.

49. A telek anyag-gyűjtögetéseidnek és otthon-elképzeléseidnek bekeríthető területe.

50. Az anyag-gyűjtögetés ráhangolódás az anyagbeszerzésre.

51. Kicsúszik kezedből, amit már fogsz, ha mamlasz vagy: szemesnek áll a világ, szemtelennek le is fekszik (Mohai páter).

52. A herdálók szemétdombjáról otthonok épülhetnének.

53. A guberálás szégyen az emberek előtt, a pazarlás bűn Isten előtt.

54. Tervezéskor a már reális lehetőségeid, a holnapot a szükséges és elégséges méretek, a holnapután a bővíthetőség jelentse.

55. A terv olyan, mint a gyerekvállalás: ti tervezitek, világrahozatalához szakemberhez fordultok, engedélyezés után azzá neveled, amivé képes vagy.

56. Csak elfogadható tervrajz van, tökéletes nincs.

57. A tervrajz kivitelezési számárvezető, sok rugalmassággal.

58. Menet közben módosítasz, mert muszáj, és mert okosabb leszel.

59. A tervezésbe gondold bele változékony igényeidet: kis helységekből nagy szobákról fogsz álmodni, nagyokból elvonulási kuckó után vágyódsz majd.

60. Először igazán terveddel mutatkozol be szomszédjaid felé.

61. Az építési engedély olyan, mint a faültetés: ősszel indítsd el, hogy tavaszra indulhasson az élet.

62. A pénzbüntetés mindig kisebb, mint a pecsétre váró időkiesés kára.

63. Ne féltsd a rajzot a belevitásokatól, rugalmas talpraesettséged jele és nem a szeszélyed.

Fészek építés

64. Kunyhók és paloták építése egyaránt latrina ással kezdődik.

65. Időgazdálkodásodban gondold meg: saját házadnál végzett munkád sokkal nagyobb értékű, mintha pénzért dolgozol.

66. Az idegen munkaerő mindig többbe kerül, mint amit keresel.

67. A hétvégén épített ház: mire elkészül, kezdheted a tatarozását.

68. Építkezz főállásban, és kész leszel, mielőtt belefáradnál.

69. Rezszi-órabérben gondolkodva akkor is hasznosnak látod a napodat, ha szervezési rohangálásban töltötted el: ha te nem csinálod, fizetned kellene érte.

70. Munkádnak legyen kemény idő-kerete: szomszédaid reggel hozzád állíthassák be az órát, este veled vacsorázzon a család.

71. A hétköznapi 10-14 óra és a vasárnapi 8-10 óra csak kimondva sok, tevékenységek láncolatában röpi az idő.

72. Erőnlétedet lemérheted azzal, hogy sokallod vagy kevesled a 24 órát.

73. Minél többféle tevékenység megy az építkezésen, annál hatékonyabb az időkihasználás.

74. A gazda olyan, mint a jó kocsis, minden feladat gyeplője a kezében van, ez menti meg a kapkodó bizonytalanságoktól.

75. A gazda munkaideje nem az ott dolgozókéval kezdődik és nem az övékével ér véget.

76. A gazda előkészít mire jönnek a munkások és elrámol, miután elmennek.

77. Vedd természetesnek, hogy többet kell bírnod, mint a hozzád jövőknek.

78. A jó gazdától eredmény reményében kérhetnek

információt a birodalmán belül: neked tudnod kell, mi hol van, mennyi van, mikor lesz.

79. Az építkezés nem jogosít fel a rendtelenségre: a szemetes építkezés gazdátlan építkezés.

80. A szétszórt szerszám, széthagyott cementes zsákok a gazda névjegyei.

81. Kevesebb idő összeszedni a szeges fadarabokat, mint

kigyógyulni a vérmérgezésből.

82. A szerszámok rendben tartásával nősz fel az egész építkezés kézbentartásához.

83. Ahol dolgozol, ott tedd le a szerszámot és ne vidd ide-oda magaddal, mert kereséssel megy majd el az időd.

84. A szerszám nem közlekedési akadály az építkezésen.

85. Esténként gondold át, mennyi felesleges idő folyt el rendtelenséged vagy fölösleges pedantériád miatt, és jó irányba fogsz fejlődni.

86. Segítőkész emberek nélkül építkezni örömtelen próbálkozás.

87. A segítséget ne várd el, akkor mindig ajándéknak tudod megélni, ha van.

88. Testvéri segítő munkaerőre lakásépítést tervezni önzés.

89. Ne dicsekedj, ha segítségek révén olcsón és jól haladtál, hanem segítőidet dicséred.

90. Ne a magad aszketizmusa határozza meg az étel-ital ellátást, hanem a segítőké.

91. A tartósan kemény munka nem nélkülözheti a húst és az itókat.

92. A lakodalomban dúskálunk a jóban, az építkezésen fogyasztunk, hogy érdemben dúskálhassunk a munkában.

93. Ha érzi a segítő, hogy becsüled, szereted, máskor is jönni fog.

94. Ne várd, hogy a te gondodat tartsa mindenki a legnagyobbnak, hisz mindenki a magáét érzi annak.

95. Mindenki jó tanácsát hallgasd meg, még ha nem is segít, hisz mélyült egy emberi kapcsolatot.

96. Aki sokat tanácsolgat, az előbb-utóbb magától rájön, hogy tetteivel is bizonyítania kell.

97. Minden ingyenes segítség visszasegítésre kötelez.

98. Az építkezés után mindent elfelejthetsz, de a neked segítőknek, ha szükséges, nem felejtethsz el segíteni.

99. A szakemberek olyan alkalmazottaid, akik tulajdonosi privilégiumokat igényelnek.

(folytatjuk)
1988.

CSIKY ANNAMÁRIA

KERESZTÉNY KATONAI SZOLGÁLATMEGTAGADÓK MAGYARORSZÁGON 1979 ÉS 1989 KÖZÖTT (3.)

I. Állam és egyház kapcsolata a 20. század második felében

A bázisközösségek története a magyar egyházi vezetéshez való viszonyát tekintve fordulatokban igen gazdag. Ennek megértéséhez szükséges a magyar egyház és az állam kapcsolatának legalább a legfőbb eseményeit áttekinteni a 20. század második felében, mivel ezek nagy hatással voltak a bázisközösségi mozgalmakkal kapcsolatos egyházi szerepvállalásra. Éppen ezért csak a két meghatározó megegyezéssel szeretnék foglalkozni, amik talán adnak egy átfogó képet a vizsgált korszak helyzetéről.

1. Az 1950-es megegyezés és az Állami Egyházügyi Hivatal felállítása

Az állam a Magyar Katolikus Püspöki Karral 1950-ig nem tudott megállapodást kötni, mert azt a kánonjogra hivatkozva elutasította, hiszen a Vatikán engedélye nélkül ezt önállóan nem tehetné volna meg. Ebben az időben az állam a magyar egyház ellen komoly intézkedéseket hozott. 1948 karácsonyán a

katolikus egyház vezetőjét, Mindszenty József bíborost elfogták, majd életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Emellett felszámolták a katolikus egyesületeket, megszüntették a katolikus iskolákat, eltörölték a hitoktatást, feloszlatták a szerzetesrendeket. Ezek alapján világossá válhatott, hogy az államnak hatalmában volt beleszólni az egyház működésébe, és mindent megtett azért, hogy megfélemlítse az egyház tagjait.

A kisebb rossz választásának elvét tarthatta szem előtt Grósz József¹ kalocsai érsek és a megyés püspökök, amikor 1950. augusztus 30-án megegyeztek a kormánnyal. Ebben a megállapodásban az egyház biztosította a kormányt arról, hogy a Püspöki Kar elismeri és támogatja a Magyar Népköztársaság államrendjét és alkotmányát. Akik az állami és társadalmi rend elleni tevékenységre használnák egyházi hivatalukat, azokat a Püspöki Kar elítéli. Ezért cserébe a magyar kormány teljes vallásszabadságot biztosít, és lehetővé teszi a működési szabadságot a katolikus egyház számára. Ezen kívül 8 katolikus egyházi iskola visszakerülhetett a tanítórendek kezébe, amelyek ellátásához szükséges megfelelő létszámú szerzetes és apáca működését is engedélyezték. A megállapodás végén megegyeztek abban, hogy a „*Fenti megállapodás gyakorlati végrehajtására paritásos bizottságot kell alakítani a Magyar Népköztársaság Kormányának és a Püspöki Karnak a megbízottaiból.*”² Ez alapozta meg az Állami Egyházügyi Hivatal felállítását, amelyet az 1951. évi I. törvény alapján valósítottak meg.

Az ÁEH létrehozásának indítékaként az szerepel, hogy az Alkotmány kimondta az állam és az egyház szétválasztását, a lelkiismereti szabadság és a vallás szabad gyakorlásának érdekében. Az ÁEH megalakítása tehát a rendelkezés szerint emiatt alakul, bár funkciója épp az ellenkezőjét teszi lehetővé. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium vallásügyekkel kapcsolatos hatáskörét megszüntették, feladatát a Minisztertanács felügyelete alá helyezett ÁEH látta el. Az új hivatal feladata az volt, hogy az állam és a különböző vallásfelekezetek közötti ügyeket intézze, a velük kötött megállapodások végrehajtását biztosítsa, és állami támogatást nyújtson a vallásfelekezetek számára.³ Ezzel az új intézménnyel a

¹ Grósz József: (Féltorony, 1887. dec. 9.- Kalocsa, 1961. okt. 3.) Mindszenty bíboros letartóztatása után ő lett a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnöke. Az 1950-es megállapodás aláírását követően 1951 májusában letartóztatták, és 15 év börtönbüntetésre ítélték. 1956-ban kegyelmet kapott az Elnöki Tanácstól, majd újra a püspöki kar elnöki posztját tölthette be. 1957-től az Opus Pacis elnöke, valamint a Hazafias Népfront elnökségének tagja.

² *A Magyar Népköztársaság Kormánya és a Magyar Katolikus Püspöki Kar képviselőinek megállapodása.* In:

BALOGH Margit - GERGELY Jenő (szerk.): *Állam, egyházak, vallásgyakorlás Magyarországon, 1790-2005.* (Dokumentumok) II. köt. 1944-2005. História Könyvtár, MTA Történettudományi Intézete. Budapest, 2005. 944-946.o.

³ *1951. évi I. törvény az Állami Egyházügyi Hivatal felállításáról.* In: BALOGH - GERGELY: *Állam, egyházak, vallásgyakorlás Magyarországon, 1790-2005.* 955-956.o.

kormány lényegében felügyeletet és irányítást biztosított magának az egyház működésében. Így ellenőrizhette az egyház működését, amiért cserébe a püspökök abban reménykedhettek, hogy legalább a fennmaradás lehetősége megmarad számukra. „Az egyetlen tollvonással elvett számos iskola és mérhetetlen egyházi vagyon helyett az állam alamizsnát ígért. A klérus a megegyezés kényszerű megkötésével beleegyezett a saját likvidálásába, a pillanatnyi életért vállalta a lassú halált.”⁴ - írta ezt találóan évekkel később dr. Csapody Tamás.

2. Az 1964-es megegyezés

A korszakot tekintve a másik meghatározó megállapodás a magyar kormány és az Apostoli Szentszék között jött létre, 1964 szeptemberében. Ez a megállapodás volt a Vatikán részéről az első, amit szocialista országgal kötött, keleti politikája⁵ indulásakor. A megegyezés eredeti szövegét nem ismerhetjük, mivel az a keletkezés évétől számított legalább 70 évig titkosítva van. Azonban az érintett témákat, és bizonyos eredményeket már akkor nyilvánosságra hozták a magyar lapok (Magyar Kurír, Új Ember).⁶ Ez a megegyezés azért nagyon jelentős, mert ezzel VI. Pál pápa elismerte, és legalizálta a szocialista kormány befolyását az egyházra. „Az egyezmény legsúlyosabb következménye: a Vatikán megváltoztatta eddigi Magyarországgal kapcsolatos egyházpolitikáját, mely 1964-ig egyértelműen a hitükért üldöztetést, börtönt, halált vállalók melléállás volt. 1964 után a Vatikán nem vállalt közösséget a római katolikus egyház tanúságtevőivel, és ezzel az őket üldözők oldalára állt.”⁷ - fogalmazta meg Szabó Gyula mezőörsi plébános.

3. A bázisközösségekhez való hozzáállás alakulása

A szovjet megszállás kezdetétől a püspökök pozitívan viszonyultak a bázisközösségek kialakulásához és működéséhez, mivel azokban reményt láthattak a megkezdődött üldözés elleni szembenállásra. Mindszenty bíboros, hercegprímás is támogatta őket.

Az első jelentősebb változást az előző fejezetben említett 1950-es egyezmény hozta, amely a Magyar Katolikus Püspöki Kar és a kormány között jött létre. Ebben a püspöki kar lényegében arra tett ígéretet, hogy az egyházon belül nem teszi lehetővé az államnak nem tetsző tevékenységek folytatását. Az állam szerint számára az alulról szerveződő közösségek veszélyt jelentettek, ezért meghatározó tagjaikat koncepciós perekben ítélték el.⁸ A koncepciós perek fő vádpontjai az államellenes szervezkedés és összeesküvés, illetve az államhatalom megdöntésére irányuló szervezkedés voltak. Bár az egyház állami utasításra szintén nyomást gyakorolt a közösségekre, a bázisközösségek a Vatikán védelmében bíztak.

Az 1975-ben kiadott „*Evangelii nuntiandi*” kezdetű apostoli buzdítás ugyanis a bázisközösségeket tartja „*az egyetemes egyház reménységei*”-nek,⁹ de ez bizonyíthatóan nem volt erőteljes hatással a Magyar Katolikus Püspöki Kar állásfoglalásaira. Emellett az is hozzátartozik az ügyhöz, hogy a Helsinki Konferencia¹⁰ után a püspökök hatáskörébe utalták a bázisközösségeket. A bázisközösségi mozgalmakat tehát 1976-ban „*egyházi belügy*” nyilvánították, de ez nem jelentett lényegi változást a nehézségek szempontjából. Lékai bíboros¹¹ ugyanúgy viszonyult hozzájuk, mint korábban az állam: megszüntetni vagy a szigorú egyházi felügyeletet biztosítani felettük. A Bokor mozgalmat egyértelműen felszámolásra ítélte. Már 1976-ban levelet írt a piarista generálisnak, hogy hívja ki Rómába Bulányi Györgyöt.¹² A bíboros és több püspöktársa többször is panaszt tettek Bulányi atya ellen a Vatikánban. Amíg válaszra vártak, különféle

⁴ CSAPODY Tamás: Fekete marad-e a bárány? In: Csapody Tamás: *Civil forгатókönyvek*. Századvég Kiadó, 2002. 135-138.o. 136.o.

⁵ Keleti politikának („Ostpolitik”) nevezzük a Vatikán Kelet-Európával kapcsolatos, 1963 és 1990 közötti politikáját. XXIII. János pápa (1958-1963) kezdeményezte a II. vatikáni zsinat idején. VI. Pál pápa elődjét követve igyekezett kapcsolatokat kiépíteni a kommunista rendszerekkel.

⁶ *Közlemény a Magyar Népköztársaság Kormánya és az Apostoli Szentszék közötti megállapodásról*. In: BALOGH - GERGELY: *Állam, egyházak, vallásgyakorlás Magyarországon, 1790-2005*. 1027-1029.o.

⁷ LÉNÁRD Ödön, TÍMÁR Ágnes, SZABÓ Gyula, SOÓS Viktor Attila: *Utak és útvesztők*. Kairosz Kiadó, 2006. 195.o.

⁸ Például Bulányi Györgyöt 1952-ben több társával együtt.

⁹ *Evangelii nuntiandi*. VI. Pál pápa: az Evangélium hirdetése – kezdetű apostoli buzdítása a katolikus egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez az evangelizációról a mai világban. <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=121>

¹⁰ 1975-ben Helsinkiben az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten „*a magyar állam képviselői is aláírták azt a záródokumentumot, melyben vállalták, hogy tiszteletben tartják az alapvető emberi jogokat, különös tekintettel a lelkiismereti- és vallásszabadságra. Ez azt jelentette, hogy Helsinki után a magyar kommunista államhatalom nyíltan nem avatkozhatott a katolikus egyház belügyeibe.*” Szabó Gyula: *A Pápai Magyar Intézet mint a magyar hírszerzés előretolt bástyája (1963-1989)*. Püski Kiadó, Budapest, 2011.93.o.

¹¹ Lékai László: (Zalalövő, 1910. márc. 12. – Esztergom, 1986. jún. 30.) 1976-tól esztergomi érsek, majd bíboros.

¹² A piarista rend római Klérus Kongregációi igazolták, hogy Bulányi György nézetei az egyházi tanítás talaján állnak. Paul M. ZULEHNER és WILDMANN János: *A Bulányi-ügy: Ortodoxia vagy egyházpolitika?* In: *Egyházforum*. 1. évf. 2. szám. 107-119.o.

intézkedésekkel korlátozták a bázisközösségek működését. Például a mozgalomban részt vevő papok közül többeket más plébániára helyeztek át, vagy a papnövendékeknek felszentelésük feltételül szabták a közösséggel való kapcsolat megszakítását. A teológia levelező kurzusaira nem nyertek felvételt a mozgalom laikus tagjai.¹³ Fontosnak tartom megjegyezni, hogy 1976 és 1978 között minden bázisközösségi irányzat papjait büntették.

Belátható, hogy abban az időben az egyház megújulásának lehetősége a bázisközösségekben volt. Nem feltétlen csak a Bokorban, a Regnumban¹⁴ is, bár azzal a hatalomnak kevesebb problémája volt. A fő gond az volt ezekkel a közösségekkel, hogy az ÁEH nem tudta őket szorosán a felügyelete és a befolyása alatt tartani. Ezért ha a megszüntetésüket nem is tűzték ki feltétlen célul, kitaláltak más megoldást: „*Arra kell ösztönöznünk a püspöki kart, hogy tegyen meg mindent azért, hogy ezek működési tere bekerüljön a templomok falai közé. Helyes, ha a jövőben is az egyház belső ügyének tekintjük a báziscsoportok működését. Nekünk arra kell vigyázni, és megfelelő intézkedéseket tenni, hogy a reakciós személyek ne hogy beépüljenek és a közösségek hangadói legyenek. Bulányi esetében megfontolandó, vajon egyházi keretbe való visszavétele az ellenőrzés és a fegyelmezés szempontjából nem lenne-e ésszerűbb.*”¹⁵

Lékai bíboros és Bulányi György mindössze egy alkalommal találkoztak négy szemközt, erről a találkozóról szeretném Bulányi atya későbbi beszámolóját idézni: „*Egyetlen alkalommal beszéltem vele, 1977 januárjában. Hívatott magához. A szeminárium rektora maga jött el értem, akit Paskai Lászlónak hívtak. A kihallgatás két óra hosszat tartott. A vád(!) az volt, hogy a kispapokból is csinálók kisközösséget. Ennek kapcsán közölte velem, hogy Magyarországon papok csak erkölcsi okokból (értsd: pedofília, homoszexualitás) kerülnek börtönbe. Felháborodtam, s emelt hangon mondtam: És ezt az egyházam egy bíborosa mondja nekem? Már csak Lénárd atya van börtönben. Órála állítja ezt? Ezek után csendesen mondta: Nem állítom róla. Minden szavát a poloskának mondta. Amikor kimerülten kimentünk az előszobába, az öreg bíboros felsegítette a kabátomat, halkan a fülembe súgta: Visszaadom az ügyet nekik. Nem tudta visszaadni. Végig kellett csinálnia. Szerencsétlennek is mondhatom – szegényt.*”¹⁶ Ez

alapján igazolódhat az a gondolat, hogy a püspökök mozgásteret rendkívül szűk volt, és az állam irányította a püspöki kar működését. Lékai bíboros tevékenységéhez is megértőbben fordulhatunk, ha ezzel tisztában vagyunk.

Lékai László megtalálta a módját annak, hogyan lehetne a Vatikánnak és a kommunista államnak egyaránt a kedvére tennie. 1978-ban megkülönböztetett jó és rossz bázisközösségeket, nyilvánvalóan attól függően, mennyire ellenőrizhetőek az adott közösségek, illetve, hogy az állam számára mennyire voltak zavaró tényezők. Ez alapján lényegében csupán a Bokor számított rossz közösségnek. Így az ellene való intézkedéseket tovább folytathatták. „*A püspöki kar a bíborossal az élen... teológiailag és adminisztratív eszközökkel határozottan fellépnek a belső reakció törekvéseivel szemben. Ezáltal megakadályozzák, hogy a reakció kísérletei, egyes akciói az állam és az egyház között konfliktust idézzenek elő.*”¹⁷

A püspöki kar, bár nem feltétlenül saját akaratát követve, inkább az állam által megfélemlítve, de elkezdte maga úgy intézni ügyeit, hogy azok során az állammal ne kerülhessen konfliktusba. Ezt alátámasztanom egy Szabó Gyula plébános által írt szövegből vett idézettel: „*A hetvenes évek végére olyan személyi összetételűvé vált az egyházi vezetés, hogy Miklós Imre és munkatársai nyugodtan rájuk bízhattak személyi döntéseket, hagyhatták, hogy maguk dolgozzák ki – persze egy kis segítséggel – a követendő és az állam számára is kívánatos egyházpolitikai irányvonalat., ezt a püspökök, és közvetlen munkatársaik az ÁEH. tetszése szerint már önmaguk végezték. Ez nem annyit jelentett, hogy ne kísérték volna figyelemmel az egyházi vezetők magatartását.*”¹⁸

Az ÁEH fontos és sürgős feladatnak tartotta a Bokor közösséggel szembeni határozottabb fellépést, mozgásterének szűkítését, és szerették volna elérni, hogy elítéljék őket minden egyházi fórumon, az egyházi sajtóban és teológiai szempontból is elutasításukat próbálták elérni.¹⁹

Felmerül a kérdés, vajon a Bokor mozgalom mivel érdemelte ki a többi bázisközösséghez képest is kiemelkedően az állam és az egyház ellenszenvét egyaránt. A már fentebb röviden összefoglalt tanításukból négy életszabályt vezettek le, amik közül az utolsó kettő a hatalom ellenére lehetett. Az első a szegényeknek való segítség, ami azt jelenti, hogy a

¹³ HORVÁTH Zsuzsa: *Az egyház kovásza: a bázisközösségi mozgalmak Magyarországon.* In: Egyházfórum. 2. évf. 2. szám. (Luzern, 1987) 85-115.o. 95-96.o.

¹⁴ A Regnum közösség egy 1896-ban Budapesten létrejött nagy hatású bázisközösség, amely feladatának a fiatalok lelki gondozását tekinti. A hagyomány szerint dr. Krywald Ottó volt az alapító házfőnök.

¹⁵ MOL-XIX-A-21-d-002 a-1/e/1978 (106.d.)

¹⁶ BULÁNYI György: „*Gyalázatos volt, ami velünk történt.*” *Bulányi György páter a katolikus egyházzól.* Népszabadság, 2001. szept. 3.

¹⁷ MOL-XIX-A-21-d-0020-1/d/1978 (106.d.)

¹⁸ LÉNÁRD, TÍMÁR, SZABÓ, SOÓS: *Utak és útvesztők.* Kairosz Kiadó, 2006. 299.o

¹⁹ LÉNÁRD, TÍMÁR, SZABÓ, SOÓS: *Utak és útvesztők.* Kairosz Kiadó, 2006. 213.o

tagok egy része a jövedelmének 10 %-át (van, aki többet is) a szegények támogatására fordít. A második életszabály a nagycsaládos életforma, ami szintén az önzetlen magatartáshoz vezethető vissza. A harmadik az erőszakmentesség, amivel szakdolgozatomban is foglalkozom. Egyértelmű, hogy az államnak miért van ellenére, hiszen a katonai szolgálatról alkotott elképzelésük meglehetősen zavaró lehet számukra. Állami és hivatalos egyházi részről gyakran volt hallható az az érv ezzel szemben, hogy ha minden magyar katolikus magáévá tenné ezt az elvet, akkor az ország nem lenne képes saját haderejére támaszkodva megvédeni magát. Éppen ezért a Bokor közösség az állam ellensége, hiszen annak rendjét próbálja bomlasztani a katonaság megtagadására való buzdítással. A korábban az egyház és az állam között kötött megegyezésre hivatkozva pedig egyértelmű, hogy az egyház feladata, hogy ezt a problémát megoldja. A negyedik életszabály a hierarchia, az engedelmesség megkérdőjelezése, mivel tanításuk szerint az ember csak Istennek és a lelkiismeretének tartozik engedelmességgel. Ebben a kérdésben Lékai és Bulányi atya között egyházon belül is ellentét alakult ki, bár nyilvánvaló, hogy az állam számára sem kedvező ez az utolsó szabály sem. Az egyház ezzel kapcsolatos fő problémáját egy idézettel is alátámasztanám: „*Bulányi és az általa vezetett báziscsoportok működése zavarja egyházpolitikai célkitűzéseink megvalósítását, megkérdőjelezi eddig elért eredményeinket. A katolikus egyház pozitív irányú mozgását szeretné megváltoztatni és egy politikamentes egyházat kialakítani. Hierarchia ellenességével egy, a társadalmi rendszerünk iránt elkötelezett püspöki kart próbál lejáratni, funkciója ellátására alkalmatlannak minősíteni.*”²⁰

A Bokor bázisközösség történetét a szolgálatmegtagadással kapcsolatos fejezetben folytatom, hiszen a címben is meghatározott, 1979 és 1989 közötti időszakban a Bokor története elválaszthatatlanul összefonódik a katonaságot megtagadó tagjai helyzetével, akik egyértelműen hatással voltak a mozgalom alakulására és megítélésére.

II. A katonai szolgálatmegtagadás hazai története

Hazánkban 1868 óta van általános hadkötelezettség, amikor még az Osztrák-Magyar Monarchiához tartoztunk. Ha nemzetközi viszonylatokban szeretnénk vizsgálni ezt az időpontot, 1793-ban vezették be Európában először az általános

hadkötelezettséget, Franciaországban. Oroszországban pedig 1874-ben jutottak el a törvényi szabályozásáig.²¹

Az első katolikus bázisközösségi tag, aki megtagadta a fegyveres katonai szolgálatot, Kiszely Károly volt, 1976-ban. Az ő ügyével azért nem foglalkozom részletesebben, mert ő lelkiismereti szabadságára hivatkozva utasította el a szolgálat teljesítését, nem pedig a vallására alapozva. Egyébként Kiszely Károly az esetig a Regnum közösséghez tartozott, de ezt követően eltanácsolták onnan.

1. Az első katonai szolgálatot megtagadó Bokor-tag: dr. Merza József

1979 szeptemberében dr. Merza József 47 éves, 4 gyermekes matematikus behívót kapott egy 19 napos tartalékos továbbképzésre. Erre válaszul egy levelet küldött, melyben leírta, hogy „*katolikus vallásával, hitbeli meggyőződésével összeegyeztethetetlen a katonai szolgálat teljesítése, ezért azt megtagadja.*”²² Ez a viselkedés az 1978-as Büntető Törvénykönyv 336. §-a szerint²³ a katonai szolgálat megtagadásának büntette, amiért 5 évig terjedő szabadságvesztés jár. Levele után a kiegészítő parancsnokságon is bejelentette ugyanezt. Innen a Budapesti Katonai Ügyészségre küldték, ahol szintén kitarított nézete mellett, ezért bíróság elé állították. Ügyét a katonai bíróság tárgyalta, ahol a fentebb említett paragrafusba ütköző büntett miatt 8 hónap fogházbüntetésre ítélték, valamint 1 évre eltiltották a közügyektől. A tárgyaláson dr. Merza József elmondta, hogy korábban már teljesített katonai szolgálatot (1952 és 1953 nyarán), először örvetetői, majd szakaszvetetői rendfokozatba léptették elő. Elmondása szerint ebben az időszakban még nem tartotta vallásával összeegyeztethetetlennek a katonai szolgálat teljesítését.

A behívó parancs érkezése után napok teltek el, míg elhatározása letisztult formát öltött. A szolgálat megtagadásának elhatározását három fő tényezőre vezette vissza. Az első ok az államok békés egymás mellett élésének vágya, a nemzetközi kapcsolatok fejlődésének biztosításával. Ezt szerinte az erőszakról való kölcsönös lemondással, és az egyet nem értés tárgyalásos rendezésével lehetne hatékonyan megoldani. A második tényező említésekor utalt a katolikus egyháznak felelős, önkritikát sugárzó nyilatkozataira, melyekben a II. világháború kirobbantásáért és milliók pusztulásáért felelőssé teszi magát, mivel nem avatkozott közbe. Merza úgy gondolta, ez indíthatta a vatikáni zsinaton résztvevőket 1972-ben arra, hogy felszólítsák a katolikus népeket arra, hogy olyan parancsot ne hajtsanak végre, amely

²⁰ MOL-XIX-A-21-d-0033a-1-1978 (111.d.)

²¹ CSAPODY Tamás: *Hadkötelezettség és szabadságjogok*. In: *Civil forogatókönyvek*. 196-198.o.

²² MOL-XIX-A-21-a-K-13a-5/1979 (48.d.)

²³ 336. § „Az a hadköteles, aki katonai szolgálatának teljesítését megtagadja, büntetést követ el, és öt évig, háború idején öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő” 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről. <http://btk.uw.hu/btk.html>

más emberek vagy népek megölését, kiirtását tűzi ki célul. Utalt a zsinat azon pontjára is, melyben felszólítják a kormányokat arra, hogy azokat, akik vallási meggyőződésükre hivatkozva elutasítják a katonai szolgálat teljesítését, ne sújtsák túl szigorú büntetéssel. Elhatározásának harmadik tényezőjeként vallására hivatkozott. Katonasága óta vallási fejlődésen ment keresztül, vallásának tanításával egyre fokozottabban tudott azonosulni. Ebben odáig jutott, hogy úgy gondolta „*neki mint római katolikusnak nem szabad fegyvert fogni, mert azzal esetleg embert is kell ölni.*”²⁴

Miklós Imre²⁵ az esetről a Legfőbb Ügyészségtől írásos értesítést kapott, amit ő Lékai bíborosnak továbbított is, egy levél kíséretében. Ebben leírja, hogy Merza indoklását feltűnőnek és veszélyesnek tartja, hiszen a katolikus egyház felelősségére hivatkozik. Megfogalmazza továbbá, hogy a katolikus vallásra hivatkozás az ügyben az egyház és az állam közötti jó kapcsolatra és a társadalomra is veszélyt jelenthet: „*Ismereteim szerint Merza József közvetlen helyettese Bulányi Györgynek, aki társaival együtt a Vatikán irányvonalától eltérő, a katolikus egyházon belüli szektás tevékenységet folytat. Tevékenységük, elszigeteltségük ellenére, társadalmi veszélyt is jelent, mivel nemcsak az egyház belső szabályait sérti, hanem közvetve állami törvényeinkkel való ütközés veszélyét is magában hordja.*”²⁶ Ez az első eset is láttatja már, hogy a Bokor tanításának gyakorlattá váltása milyen nehézségeket hordozott magában. Az erő-nemalkalmazás megélése, a katonai szolgálat megtagadása törvénybe ütköző cselekedet volt. Ráadásul az, hogy katolikus vallásra hivatkozva történt meg, még az egyházat is nehéz helyzetbe hozta.

2. A katonai szolgálatot megtagadó katolikusok

Az általam vizsgált időszakban, vagyis 1979 és 1989 között összesen 758 ember tagadta meg a katonai szolgálatot Magyarországon. Ez az adat azok számát is tartalmazza, akik elutasították ugyan a katonai szolgálatot, de emiatt fogházba vagy börtönbe nem kerültek. Ebből 700 fő Jehova tanúja, 31 fő a Bokor közösség tagja, 10 fő nazarénus, 10 fő reformadventista, valamint 2 fő izraelita, 2-en politikai okból tagadták meg a szolgálatot, illetve 1 karizmatikus és 1 Magyarországi Szabadkeresztény Gyülekezethez tartozó személy, valamint 1 „lelkiismereti”

szolgálatmegtagadó is volt közöttük.²⁷ A mellékelt kördiagram jól mutatja, hogy ennek a 758 főnek milyen csekély százalékát (4,1 %) tették ki a Bokor közösség tagjai, akik csak számszerűleg voltak kevesen.²⁸ Hatásuk azonban ennek ellenére sem volt elhanyagolható.

A 31 katonai szolgálatot megtagadó Bokor tag közül 26-ot ítélték szabadságvesztésre bíróság előtt, akiket név szerint is megemlítek. 1979-ben ítélték el a már említett dr. Merza Józsefet, és Pintér Istvánt. 1980-ban mindössze egy fő, Márton Miklós került ezért fogházba. 1981-ben és 1982-ben 2-2 fő, Besze Imre és ifj. Merza József, illetve Csizmadia Gábor és Simonyi Béla vállalta a szabadságvesztést. 1983-tól 1986-ig minden évben 4 főt ítélték el. 1983-ban Habos Lászlót, Magyar Jánost, Mohos Lászlót és Simonyi Gyulát. 1984-ben Dombi Jánost, Sever Józsefet, Tanos Gábort és Újvári Józsefet. 1985-ben Dombi Tibort, Hegyi Györgyöt, Orbán Pétert és Uzsák Gézát. 1986-ban pedig Csontos Barnát, Deli Gyulát, Péller Józsefet és Szalai Imrét. 1987-től 1989-ig minden évben 1 fő vállalta a fogház- vagy börtönbüntetést: 1987-ben Locsmándi Zsolt, 1988-ban Lukács István, 1989-ben Kollár Lajos.

Ezek az adatok jól mutatják, hogy több év kellett, míg a Bokor közösségből kikerülő katonai szolgálatmegtagadók első tagja után, hogy 1-2 főnél többen kialakítsák magukban, és merjék vállalni ezt az elutasító magatartást. Ennek bemutatására készítettem egy grafikont, amely azt szemlélteti, melyik évben hány katolikus katonai szolgálatmegtagadót ítélték el.²⁹

Itt szeretném egy idézettel megmagyarázni, hogy miért a katonai szolgálatmegtagadó kifejezést használok dolgozatom megírása folyamán. „*A 'lelkiismereti tiltakozó' a helyes kifejezés! Szeretném, ha a teljesen hibás 'szolgálatmegtagadó' helyett (hiszen a szolgálatra készek, másfelől pedig az ölés mesterségét furcsa szolgálatnak nevezni) a 'katonaság-megtagadó', ill. az általánosabb értelmű és a nemzetközi szóhasználatnak megfelelő 'lelkiismereti tiltakozó' (az angol conscientious objector szerint nemzetközi rövidítése CO) kifejezés terjedne el a magyarban.*”³⁰

Fontos megjegyezni, amit Kiszely Károly ügyénél említettem, hogy őt a közössége eltanácsolta a katonai szolgálatmegtagadás miatt, mivel ez a viselkedés az egyháztól való elszakadást eredményezhette volna. Ezzel szemben a Bokor

²⁴ MOL-XIX-A-21-a-K-13a-5/1979 (48.d.)

²⁵ Miklós Imre: (1927. márc. 7. – Budapest, 2003.) az Állami Egyházügyi Hivatal munkatársa, alelnöke, majd 1971-től 1989-ig elnöke.

²⁶ MOL-XIX-A-21-a-K-13a-5/1979 (48.d.)

²⁷ CSAPODY Tamás: *Elmélet és gyakorlat*. Budapest, Kézirat, 1993. 42.o.

²⁸ Lásd az 1. számú mellékletben, a 44. oldalon.

²⁹ Lásd a 2. számú mellékletben, a 45. oldalon.

³⁰ *A lelkiismereti tiltakozók hírei*. In: „Érted vagyok”. Közösségi és családi folyóirat. I. évf. 2. szám. (1990. jún.-aug.) 12.o.

mozgalom nyíltan felvállalta a katonai szolgálatmegtagadás melletti kiállást.

3. Börtönévek

Az ítéletek kihirdetését követően a katonai szolgálatot megtagadók büntetésüket a Baracsikai Börtön és Fogházban töltötték le. Ez alól a Bokor közösségbeli megtagadók közül egy kivétel volt. Így a többi keresztény szolgálatmegtagadóval azonos intézményben voltak elzárva, viszont a visszaemlékezések alapján úgy tűnik, a legtöbb probléma a büntetések végrehajtása során is a Bokor közösség tagjaival kapcsolatban fordult elő. A börtönparancsnok így nyilatkozott erről: „*Csaknem kizárólag azok a katolikusok okoztak nekünk problémát, akik a Bokor-féle bázisközösségek tagjai. Amellett, hogy nem nagyon akartak dolgozni, minden szöbajöhető fórummal leveleztek, tiltakoztak büntetésük ellen. Amíg a Jehovisták sem a hazai, sem a nyugati újságírókkal nem álltak szóba, addig a Bokor atya hívei (javítás: Bulányi atya hívei) rendszeres szereplői voltak például a Szabad Európának.*”³¹

A fogházban, illetve a börtönben a közösségépítést nem tették lehetővé, így az ott tartózkodó Bokor-tagoknak nehéz volt megszervezni, hogy alkalmanként legalább egy kevés időt együtt tölthessenek. A Biblia olvasását sem engedélyezték, így azt is csak titokban vehették kezükbe, bár gyakran még azt sem sikerült elintézniük. Szabadidejük egy részét a könyvtárban töltötték, ahol azért néhány vallásos ihletésű könyvet találhattak. Bár idejük jó részét kitöltötte a kötelezően végzendő munka.

A Bokor közösség tagjai igyekeztek kapcsolatban maradni börtönbe került társaikkal. A látogatási alkalmakat kihasználták, ami a büntetésüket letöltők számára igen sokat jelentett. Ezen kívül leveleztek is, bár nem minden levél jutott el címzettjéhez. Az üzenetváltások is sokat segítettek abban, hogy az elítéltek könnyebben viseljék a nehézségeket.

METZGER BALÁZS

A FIÁT KERESTE

(10.)

Jó pár alkalom után aztán Tiril néni elkezdett a múltról kérdezni, csak úgy természetesen:

- Olyan keveset tudok rólad! Azt tudom, hogy északon éltél az apáddal. El kellett jönnöd a járvány miatt, ugye?
- Igen, a járvány miatt. Aztán meg jött a háború. Nem gondoltuk, hogy ilyen hosszúra nyúlik a találkozás.
- És hol éltetek, egy kis faluban?

- Nem, ketten csak, két dombhát között egy kis völgyben, nagyon szép helyen.

- Édesanyád nem élt veletek, tudom meghalt.

- Meghalt, mikor hároméves voltam. Így ketten éltünk. Meghalt tüdőgyulladásban.

- Milyen volt az a hely? Mesélsz róla? Le tudod rajzolni?

- Hát csak egy völgyecske, középen egy szép gerendaházzal, apám építette, mert ő ugyanis ács. Nagyon ügyes kezű, bútorokat is farag. Nekem is jól megy ez. Sokszor farigcsálok most is. A völgyben sok helyre tettünk kis szobrocskákat, amiket én faragtam, illetve, mikor egészen kicsi voltam, olyan ágakat, fákat, melyek hasonlítottak valamire, pl. maci.

- És?

- Mit és?

- Lerajzolnád nekem ezt a házat és a völgyet?

- Megpróbálhatom, legközelebbre.

- És ha most? Csak hogy el tudjam képzelni. Várj, hozok papírt és ceruzát!

És Linus rajzolt. Az asszony kérdéseire a későbbi találkozókon is felületes, rövid válaszokat adott. De a rajzai nagyon szépek voltak, mély érzelemtől árukkodóak.

- És Linus, nem vagy néha szomorú? A nagy bajodat, hogy apád így elmaradt, meg tudod beszélni valakivel? Vagy magadba temetted ezt?

- Tiril néni, hát nagyon várom aput. Vagy, hogy majd én elmegyek hozzá. Csak vége lesz egyszer a háborúnak.

- De azt ugye tudod, hogy nem árt arra felkészülni?

- Miért?

- Mert, fiam, nagyon sok idő telt el. És már minden más lehet. Gondoltál erre?

És itt Linus megakadt. Csak nézett, nézett Tiril néniére, mint ha megsebezte volna. Nagyon lassan szólalt meg:

- Persze, gondoltam. Persze hogy gondoltam. Hogyne gondoltam volna. Nagyon-nagyon sokat gondolok erre. Hogy az idő elrágta, elvágta a fonálunkat. Hogy már semmi sem a régi. Már semmi sem a régi. Az, amit annyit vártam, napra nap, hogy viszontlássuk egymást, már nem jön el úgy sohasem.

Linus szemét elfutották a könnyek. És Tiril néni másra terelte a szót. De legközelebb megint előhozta ezt a kérdést.

- Mesélsz apádról, de úgy komolyan! Hogy teltek a napjaitok? Fel tudod idézni?

És Linus lassan, nagyon óvatosan el kezdett mesélni a régi időkről. Arról, ami már nem jön vissza, arról, ami már a múlt aranyfényében tündökölt. És egyszer, az egyik mondat közepén, teljesen váratlanul zokogni kezdett. Úgy, hogy testét összerántotta a görcs, és abba se bírta hagyni. Tiril néni hagyta egy ideig, aztán a

³¹ Illés István: Szabadok a katonai szolgálatot megtagadók. Magyar Hírlap, 1989. márc. 2.

vállára tette a kezét. A fiú nagyon lassan nyugodott meg.

- Ne haragudjon, nem értem, mi történt. De miért kérdez ilyeneket, amikor ennyire fáznak ezek nekem? Tudja, hogy fáj, tudja, hogy nehezen beszélek erről. És mégis kérdez, Kínózni akar? Mi a célja? Nincs nekem elég bajom? Ez történt, nem gondoltuk apával, hogy ez lesz. És nekem túl kell élnem egyedül itt mindent. És már lassan felnövök, és hiába várom, még azt sem tudom, él-e! És ő se, hogy én élek egyáltalán! Hát igazság ez? Maga meg kérdez, kérdez! Fáj ez nekem! Miért kell ezt csinálni?

És Tiril néni azt mondta:

- Várj, készültem én erre, van egy mesém rá. Említetted, apád nagyon szépeket mesélt, majd meghallgatom mindegyiket. Szóval, figyelj, kérlek! Kérlek, nyugodj meg, és figyelj a mesére.

Tiril néni lassan mesélni kezdett:

- Volt egy gazdag kínai birtokos, és annak három fia. A három fiú a városban tanult földművelést, hogy ha visszatérnek, tudják a gazdaságot irányítani. De mire visszatértek, a földek elhanyagoltak voltak, és az apa meghalt. Azonban hagyott végrendeletet. Egy nagy dombon terült el a birtok, és azt a három fiú között elharmadolta. Mindhárom gyereknek jutott a dombból egyformán. Mindegyik résznek volt egy kis folyója, amelyik lefolyt a dombról. És mindegyik részen volt egy nagy víztároló, fent a dombtetőn, melyből aszály esetén öntöztek, hogy ha megnyitották a gátat a folyó felé. De ezek a tárolók bizony nagyon elhanyagoltak voltak. Eliszaposodtak. Beledobálták a lekaszált füvet, a trágyát is, sőt, a döglött állatokat is, és a faluk szennye is belefolyt ezekbe. Sűrű, sötét, bűzlő helyek lettek, amik fertőzéseket terjesztettek, és pusztult tőlük ember, állat.

- Na, a három fiú leült, és gondolkodott, mindegyik saját birtokán. Azt mondta az első:

- Én bizony hozzá nem nyúlok ehhez! Majd benövi a nád, majd beszárad, meg majd nem megyünk arrafelé. De bizony nem jött be a számítása. Az emberek nem tudtak ott élni egészségesen. A mocsaras ingoványba beleszedültek az állatok, és a legváratlanabb pillanatokban hangos böffenések hallatszottak, aminek bűze elárasztotta a vidéket. Hiába volt a folyó tiszta és szép, a mocsár időnként kifolyt, bele a vízbe, megmérgezve embert, állatot. És ne tudott kiszáradni sohasem, mert hol az eső duzzasztotta fel, hol meg felkavarta valami.

A második fiú meg azt mondta:

- Én aztán szétszedem a zsilipet, elhánynom a sáncot, hagy tisztuljon! És meg is tette. A lezúduló áradat mindent elmergezett, a tó partja beomlott a hirtelen vízszint csökkenéstől, és a házak megsüllyedtek. Az emberek, állatok pusztultak, és mindent ellepett a mérgező iszap.

A harmadik fiú így gondolkodott.

- Ha nem nyúlok hozzá, sohasem szabadulok ettől az átoktól. Ha megnyitom, elpusztít mindent. Ezért nyitok egy kicsi csatornát, de ha nekiindul az iszap, elzárom. Aztán megint egy kicsit, és megint újra. Addig-addig, míg szinte észrevétlenül megy le a szenny, és a folyó ereje feldolgozza a kikerült iszapot. És úgy is tett. Kicsit kiengedett, várt, míg lemegy, aztán megint és megint. Voltak nehéz időszakok, mikor az iszap bűzét érezték, meg mikor olyan szennyek kerültek elő, amire nem is számítottak. De a folyó élővilága megerősödött, mert le tudta győzni a mindig kevés mérget. És a házak sem süllyedtek meg. És amikor minden szenny lement, a tavat feltöltötték kristálytisza vízzel, és mindenki boldog volt. Azt nem felejtették el, hogy milyen nehéz idők voltak, de túljutottak rajta sikerrel. Így járt el a harmadik fiú, és bölcs embernek tisztelték, aki úrrá tudott lenni a saját baján. Hát, Linus, gondolkozz el ezen a mesén!

- De Tiril néni, értem én! Arról beszél, hogy ha van egy gondom, és nem beszélek róla, akkor a gond megmarad, de ha beszélek róla, akkor óvatosan kell, mert különben eláraszt és megbetegít! Ugyanakkor ez nem személyes példa, csak egy mese! Nem is biztos, hogy igaz!

- Van személyes példám is sok, te gyerek! Egyik barátnőmnél volt egy szobanövény, amivel nem törődött, és én elkértem tőle. A földje is rossz volt, tetves is volt, és a levelei nagyon betegek. Alig volt élet benne. Ha úgy hagyom, elpusztul. Ha hirtelen mindent egyszerre akarok megváltoztatni körülötte, akkor nem bírja ki. Úgyhogy én lassan tettem egyre naposabb helyre. A tetveket leirtottam, de a földjének a tetejére tettem csak kis új földet. Ledobta a leveleit, de nem sokára újakat növesztett. Amikor ezek kicsit erősebbek voltak, csak akkor ültettem át. Mindegyik beavatkozásom megviselte, de kibírta, mert nem egyszerre csináltam.

Linus nem teljesen fogadta el az asszony meséjét, meg el is terelte a témát. De, amikor eltelt megint pár alkalom, akkor Tiril néni újra a kényes témákba nyúlt, és Linus már nem állt ellen. Nagyon sok alkalommal csak arról beszélgettek, hogy milyen volt az együtt töltött idő apjával. És sokszor könnyeztek együtt a szép emlékeken.

Az asszony nagyon sokat hallgatott, de a legfontosabb pillanatokban mindig összefoglalta a fiú mondanivalóját. Egy nehéz időszakot nem tudtak elkerülni. Linus egyre többet beszélt arról, hogy nem akar már Tiril néninek mesélni, mert el fogja veszteni. Mert biztos úgy alakul az élet, hogy ugyanúgy jár, mint az apjával. Nagyon nehéz időszak volt, mert Linus provokálta a néni, szinte ki akarta csikarni belőle, hogy elforduljon a tőle, hogy sértődjön meg. De az asszony szelíd passzivitásával, végtelen, el nem fogyó szeretetével segített túljutni ezen a szakaszon. Aztán

ismét egy nehezebb szakasz jött. Linus nagyon sokat mesélt arról, hogy ha találkoznak, vajon apja elviszi-e? Lelkiismeret furdalása volt, hatalmas, óriási, és nagyon nehezen hozta felszínre azt, hogy bizony nem akar innen elmenni már. Hatalmas szomorúság és veszteségérzet mellett meg tudta fogalmazni, hogy az ő léte már úgy nem folytatódhat ott abban a kis völgyben, ahogy eljött onnan. Nagyon fájdalmas volt szembesülni azzal, kimondani azt, hogy azok az idők végleg elvesztek.

Ahogy lassan-lassan felszínre került minden fájdalom, úgy oldódott azoknak görcse is. Linus másik nagy félelmét is el tudta nagy nehezen mondani. Ez pedig az volt, hogy nem lehetett túl jó gyereke apjának, és esetleg valami haragból küldte el őt Svar, amit ő nem is tud, mert rossz volt.

Tiril külön kiemelte azt, hogy Svar mint ha valamit megérezett volna az eljövendő időkből, mert meséi sorban arról szóltak, hogy egy kisfiú hogyan állja meg egyedül a helyét a világban, és nehéz helyzetein hogyan lesz úrrá, esetleg, hogy válik aztán felnőtté.

Egyik nap feltette egy kérdést Linusnak, de igazából saját magát:

- Tudod te, milyen nehéz lehet a teremtés maga? Gondold csak el, itt van ez a csomó-csomó minden, és működik. És itt van ez a sok ember is, mind más-más céllal. Hogy lehet ezt úgy egybecsiszolni, hogy semmi se sérüljön. Persze, el lehet intézni azzal, hogy Isten magasságos, és mindent tud. De mégis! Hogy lehet ezt véghezvinni, hogy mindenkinek kikerekedjen a sorsa? Hát, nem is tudom. Két ember egymáshoz való viszonya is milyen végtelenül bonyolult. Hát még egy egész népességnek, itt a történelemben, az idő végtelen folyamában. Lehet, hogy ahhoz, hogy ezt össze lehessen illeszteni, fájdalmak, kompromisszumok kellenek. Mit is mond a Szentírás? Isten útjai kifürkészhetetlenek. Igen, igaz, már a mi eszünkhöz való végtelen bonyolultságuk miatt is így van.

- Ki tudja fiam, kivel mikor tesz jót a Jóisten. Oda kellett születned abba a kis völgybe. De ha ott maradsz, lehet, hogy a világon egy mérnök, vagy éppen egy szobrász nem lesz, akinek az alkotásai kellenek a világnak. Már ne is haragudj fiam, de nem tudhatjuk ezt. Vagy éppen a gyerekeid majd mire viszik. Csak találgatunk, okoskodunk itt.

- Az biztos, hogy okos gyerek vagy, és apádnak nagyon sokat köszönhetsz, mert nem hagyta ezt az értelmet elaludni. Ahogy elnézem, próféta is volt egy kicsit a meséivel, és felkészítő is a te nagy utadra.

Több olyan alkalom is volt, hogy a fiú csak sírt, és beszélni sem tudott sokáig arról, ami előjött. De aztán több mint egy év elteltével valahogy megszeliődtek a dolgok. Linus szabadon beszélt azokról a történelekről, melyeket itt előhoztak, és felszabadultabb lett. Kitört abból a nagy-nagy beszorultságból, amiben volt, és el tudott indulni a felnőtté válás útján.

Időközben megismerkedett egy művészeti körrel, szobrászokkal, és fából szobrokat készített, csak úgy magának. Nagyon sok segítséget kapott ott technikailag. Úgy tűnt, amit szóban nem tudott megjeleníteni, belefáragta a szobrokba.

A sport is jól ment neki, vékony, izmos fiú lett, és nagyot nőtt. Halk szavú fiú volt továbbra is, aki nagyon meggondolta, mikor szólal meg.

Harmadik osztály végén, nyáron egy egyházi ifjúsági mozgalom tábort szervezett, ahol mind Linus, mind Jonas jelen voltak. És a táborban lányok is voltak. Több alkalom is teremtődött az ismerkedésre. A mindig figyelő, harsányabb és aktív Jonas észrevette, hogy Linus és az egyik lány, Emilie igen csak szemezgetnek egymással. Igazából Linus először érezte meg a szerelem édes érzését, teljesen összezavarodott ettől. Beszélt is Emilievel, nehezen, elfogódottan. Amikor a lányok csapata elment mellette, mindenki megnézte, és nevettek. Jonas mindent megtett, hogy közel kerüljön ehhez a lányhoz, valójában neki is nagyon tetszett.

Amikor kis csapatban beszélgettek vegyesen fiúk-lányok, Linus, de Jonas is jelen voltak, meg Emilie is. És Jonas úgy tudta terelni a szót, hogy elmondhassa, Linus náluk nevelkedik, mert magukhoz vették az árva és szegény gyereket, és az ő gazdag apja tartja el. Linus nagy zavarában odébb állt. A társaság azonban sokáig együtt maradt, beszélgetve. Másnap Linus kereste Emiliét szemével, és látta, hogy a lány az erdő felé sétál. Kellott némi idő, mire rávette magát, hogy utána menjen. Zavarban volt megint. Miért sétál egyedül? Vajon, hogy reagál, ha éppen ő is arra megy? Tudni fogja, utána ment direkt, és az annyira kellemetlen lehet. Tipródott egy ideig, de aztán csak nekiindult. Ahogy az ösvényen haladt, zavart gondolatokkal a fejében, az ösvény egy hirtelen kanyar után ott volt a lány, egészen közel, de nem egyedül. Linusnak földbe gyökerezett a lába, mert Emiliét éppen egy óvatos csók közben találta. Mire megmozdulhatott volna, és belényilallt, hogy Jonas az, akivel a lány van, és hogy nem véletlenül ballagott erre, hanem éppen szánt szándékkal, addigra szétrebbentek. Emilie szégyenülten kapta arca elé a kezét, Jonas meg durván kiáltott rá a fiúra:

- Mit settenkedsz erre? Nem látod, hogy zavarsz itt? Nagyon gyorsan fuss el innen, mert orrba váglak hamar. Emilie velem van, látod!

És már lépett is Linus felé, aki megpördült, és elfutott onnan. Egy világ omlott össze benne. Ennek a lánynak elég volt egy beszélgetés, és máris az erőteljes, gazdagságával büszkélkedő Jonas mellett kötött ki. Nagyon nehéz napja volt ez. A lány szépsége, arcának vonásai keveredtek a látvánnyal, hogy mással csókolózik óvatosan, áhítattal, lehunyta szemmel. És a félelem, a zavar, szégyen, ami zsigereibe hatolt. Dehogy akart volna ő ott lenni, ha ezt tudja!

Két nap múlva egy új lány jelent meg a táborban. Vékony, szőke tünemény. A fiúk beszéltek is róla, hogy

milyen szép. És mintha csoda történt volna, ez a lány megszólította, és csak beszélt, beszélt. Elmesélte, hogy északról jött, kis tanyáról, és ott milyen az élet. És Linus nyelve is megeredt, míg beszélt, maga is csodálkozott azon, hogy milyen nyugodtan tud múltjáról történeteket mondani, és mennyire nem kötött, érzelmes és gátolt ebben. Nagyon hamar egymásra találtak, már másnap arról beszélt mindenki, hogy itt az új szerelmespár. És valóban, mint ha már évek óta ismernék egymást, olyan közel voltak. Linus nem törődött se Jonassal, se Emiliével, se azzal, ami történt, de még a többiekkel sem. Vilde töltötte be egész tudatát. Vilde, akit később eljegyzett, és a felesége, és gyermekei anyja is lett.

Jonas annak ellenére, hogy Emilie elhódítása nagy elégtétel volt számára, és tetszett is neki a lány, alig leplezett haraggal nézte Linus és az új szőke tünemény egymásra találását. Emiliével aztán nem folytatódott a tábor után románcuk, a találkozások elmaradtak. Ennek oka volt az is, hogy a fiúra nehéz idők vártak. Apja hiába mozgatott meg komoly segítőköt, Jonast nem vették fel a Műszaki Egyetemre, pedig évek óta oda készült, és az utóbbi időben tanár foglalkozott vele, és igen sokat tanult.

Apja révén a kikötőbe került irodistának, de kevés ideig bírta ott, hajón dolgozott mindenféle beosztásban. Rendszeretlen életmódja aztán megakadályozta abban is, hogy komolyan tanuljon, és hogy egy év múlva aztán amikor ismét felvételizik, esélye legyen.

Linus negyedik éve a középfokon már egy rendezett fiút látott, aki nagyon sokat tanult, aki még mindig teázgatott az idős asszonnyal, de már sokkal ritkábban, és egészen más témákat említve. Eirik bácsival egy pillanatra sem szűnt meg a nagyon élénk, leginkább a tudomány körül szerveződött kapcsolat. Linus jól érezte magát a kollégiumban is, de a hét végéket a Jensen családnál töltötte. Bemutatta a lányt az öregeknek, és többször ebédeltek együtt. Hakonéknál nagyon ritkán, és csak egyedül fordult meg, kizárólag, amikor a férfi ott volt.

A negyedik osztály elvégzése után, már jó ideje nagykorúan, miután felvételit írt ugyanarra az egyetemre, amire Jonas is ismét, nyári munkákat végzett az erdőben, és a szobrászoknál. Amikor megkapta a sikeres felvételi vizsgáról a papírt, felkereste Hakont, hogy együtt ebédeljenek.

Egy üveg borral ért oda, vasárnap délelőtt. A családot komoran, feszülten találta. A találás előtt kiderült, Jonas nem lesz ott, mert elment otthonról. Biztos nem akart Linussal együtt ebédelni az után, hogy felvétele ismét nem sikerült, gondolták.

Hakon kereste a szavakat. Krárogott, vörösödött. A kisebbik gyerek, a 13 éves halovány lányuk, Liva kisírt szemekkel ült. Hakon aztán csak elmondta, hogy bizony el kellett mennie a munkahelyéről, válság van a tengerészetnél, és nagyon sok és olcsó a munkaerő. Őt

egy tengerjáróra vették csak fel, több mint fél év egy-egy út, vagy még több, kelet felé, és vissza. Anyagilag nagyon nehéz lesz, mert csak akkor kap pénzt, ha a hajó visszaér, és addig a családnak ki kell tartania valahogy. És bizony, hiába ígérte, és hiába van gjeldje Svar felé, nem tudja tovább Linus tanulmányait finanszírozni. Úgyhogy a fiúnak valami állás után kell néznie. Amikor A férfi nagy zavarában, összegörnyedve leült, vékony szájjal, halkán, de eltökélt konoksággal rákezdte feleség:

- Én úgy gondolom, eddig is megtettünk mindent érted! Etettünk, itattunk, ruháztunk, a férjem évek hosszú során át dolgozott azért, hogy te mindent megkapj! Látod, tönkrementünk, te meg milyen sikeres lettél. Hát most nincs tovább, mehetsz dolgozni te is, mint a fiam. Ha rajtam múlt volna, bizony már régen dolgoznál, és mi tudtunk volna többet gyűjteni, mint most így! Mondtam is Hakonnak, a nagy becsülete, még koldussá tesz minket, és tessék, itt van.

Ekkor Linus megemelte a kezét, felállt az asztaltól, és olyan komolyan nézett, hogy az asszonyba, de a szólni akaró férfiba is beleszorult a szó.

- Kedves, kedves Hakon bátyám! Ne aggódj miattam, az én életem rendben van, tudok tanulni tovább, és megvannak ehhez a forrásaim is. Csak első fél évben nem kapok ösztöndíjat, utána tudom, hogy fogok. Most nyáron összekerestem annyit, hogy ezt a fél évet ki tudnám húzni egyedül. De a Jensen család, Eirik bácsi és Tiril néni, akik jószerével fiukká fogadtak, megadnak minden segítséget erre az időre. Lakhatok náluk is, meg a kollégiumban is. Ne fájjon a fejed e miatt, nagyon hálás vagyok neked mindenért. De ennél több is. Gjeldem van feléd. Örülök, hogy ezt kimondhatom. És ezt lányod, Liva irányába szeretném érvényesíteni. Én tudom, hogy pár év, és jó keresetem lesz. Hiszek a tudásomban és a szorgalmamban. Segítek a lányodnak, mire eladósorba kerül. Segítek neki élete elkezdéséhez, ezt most megfogadom.

- Naja! El kell, hogy mondjam, hogy mikor kisfiúként magukhoz kerültem, magát csodálatosnak és bűvösnek láttam, és minden szeretetmorzsát örömmel szedegettem. Nekem hároméves koromtól nem volt édesanyám. Anyát láttam magában, aki ezt az elveszett, megszorult kisfiút, aki én voltam, szereti. Aztán rá kellett jönnöm, hogy ez nem így van, nem tud szeretni engem. Ó, és ezt ki is mondta elég hamar, kisfiúként is tudtam. De aztán találtam anyát, és egy nagyon-nagyon jó és bölcs barátot is, Tiril nénit. Szomorú vagyok mégis, hogy a szíve üres maradt irántam, mert a szeretet nagyon fontos, minden felett a legfontosabb.

Zavart csend lett. Nem volt mit szólni. Hakon is csak nézett. Liva kiment, hogy behozza a levest, és éppen visszaért a konyhából, amikor kopogtattak. Jonas egy barátja hozott egy levelet. Beadta, és már ment is. Naja nyitotta ki a borítékot, kezdte olvasni, majd zokogva

futott a hálóba. Így Linus utolsó ebédje is elmaradt Hakon házában. A levélben Jonas röviden arról tudósította családját, hogy ezen a napon reggel már egy tengerjárón utazik, mert kivándorol Amerikába.

És valóban, bár Linus e házban soha többé nem járt, gjeldjét megtartva már három év múlva támogatni tudta Livát, aki később sikeresen házasságot is kötött. A támogatásra amúgy különösen nagy szükség is lett, mert Hakon harmadik tengeri útjáról nem tért vissza. A hajón halt meg járványban, messze Malájföldön.

Az egyetemi évek nagyon szépek voltak, egy sokkal rendezettebb fiatalembert láttak, aki magabiztos, nyíltabb ember lett, halk szavú, megfontolt. Linus szerelmes volt. Olyan lelki társra talált, akinek máshogy, és teljesebben tudott megnyílni, mint Tiril néninek. A lelkében lévő nagy úr lassan eltűnt, fájdalmas nagy sebe behegedt.

Országuk egyesítéséről, diplomáciai lépésekről beszélt mindenki a városban. Úgy tűnt, eljön az az idő, amikor az ország újra egyesülni tud elcsatolt részeivel. Az egyik Hopen, egy távolabbi rokon utat tervezett a messzi északra. Linus beszélt vele, és rávette, hogy ha a „Városba” is eljut, juttasson el egy kis levelet, és egy fényképet magáról apjának. Ha csak leteszi valakinél, biztos szólnak neki. És ha látja apját, mondja meg, jól van, sokat tanul, már egyetemista. Az ember csak fél év múlva került elő. Szavát alig lehetett venni. Kirabolták út közben, a gyorsan megírt levélkét se tudta eljuttatni Svarhoz.

- Apád igen megindult volt, faggatózott. Mondtam, jól vagy, igen megnőttél, tanulsz sokat. De nem volt sok időnk.

Többet nem is lehetett kihúzni a kelletlen emberből.

(folytatjuk)

VEÉR I. TAS

VERS...

Születésnapra

‘Mint tudjuk’ ez a legesleg-egészségesebb, és
ami ma sláger:

‘természetes!’ dolog a világon,
mert minél többed van belőle, annál tovább
élsz!

(Kitől is hallottam?)

Többet-e, vagy tovább?
Múlattad, vagy mulattad az időd?

Teltek, vagy múltak a napok-évek?
A Varázshegyen?
Vagy a Hegyen,

ahol csakha szikrányira is,
de Te is, én is, elnémulva,
láthattunk igazi, örökké ‘kúúl’ arcokat?

Bár készítettünk volna ott, legalább egy,
egyetlenegy, komfort-mentes, szűk, ilyen-
olyan – sátrat!?

Mondjuk inkább: Hajlékot.....

Akkor visszatalálhatnánk oda, ‘haza’?

Most tehát nyomozunk-nyomozgatunk utána,
talán még nem ‘döglött akta’ az ügyünk... ..
nem telt be az elévülési idő.

Noha őt mi csak újra szeretnénk látni,
ő minket utol akar érni.

Minket,
a hajléktalanokat.

Rabbi, mondd, hol laksz?

(2019.április 23ra,)

Válassz-válasz

Megint zökkent a tér-időm,
biccent egyet a számsor,
mehúzta hosszú uszályát,
a vége lemarad, foszlad-szakad.

Közepén is látok... .. látok?
Érzek! Táguló lyukakat,
a Semmit. Vagy ami már végleg elbújt.

Befoltoznám, javítgatnám ezt a köntöst,
(.. ..akar-e valaki rá sorsot vetni?)
a régire új anyagú foltot vetve.
(.. ..akár tömlőmbé is töltenék új bort?)

Ne! Nevetnének csak a bohócon:
ősz alig-haj, s kockásra-foltozott, borszagú ruha!
Mert - ugye, - mállik a tömlő is, csepeg az új
bor

Hja, kérem: új ruha kell, s új tömlő!?
Holnap tán igen,
ma még egyik sem késő.

(2019.ápr.24.)

Évi, Székely Éva, 24 órával ezelőtt MENT HAZA, és amikor ebben, az életének utolsó 24 órájában kinyitotta a szemét, vagy ült a családja körében, azt a két szót mondta gyakran, - mely jellemezte az élt 69 évet, - hogy: IGEN és KÖSZÖNÖM.

Évi, szombaton éjszaka (2021. aug. 28.) került a kistarcsai Flór Ferenc kórházba, magas láz és fél-öntudatlan állapotban, majd 32 óra múlva, hétfőn hajnalban, 2021. augusztus 30.-án 5:48-kor, megkezdte, folytatta az ÉLETÉT.

Néhány készített, és az elmúlt órákban kapott fényképet adok, adunk át NÉKTEK, KÖSZÖNETTEL és SZERETETTEL.

GyuriÉVI, 2021. augusztus 31.

